

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: Benn a lapban egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; a borítékon egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	--	---

A magyar református lelkész sociális helyzete.

II.

Előbbi cikkemben felemlítettem a kisértő 600 forintos fizetésminimumot. Ezzel a kérdéssel még röviden foglalkoznom kell.

Hát hiszen falu helyen abból a 600 forintból — szó sincs róla! — úgy ahogy meg lehet élni; de hát miből telik a megváltozott viszonyok között a gyermekek neveltetésére? Talán segít rajta a *takarékosság*? Ez mindenesetre valami; de a hol 600 forint törzsfizetésről s olyan sociális helyzetről van szó, mint a minő a magyar ref. lelkész helyzete, ott valóban nem egyéb ízetlen szójátéknál. Ha valakinek, úgy nekem volt módom a takarékoság erényének a gyakorlásában. Tanulói pályám első éveit a legnagyobb nélkülözések és anyagi küzdelmek között futottam meg samint általánosan tudva van felölem, úri passiókat, felesleges kedvteléseket még akkor sem engedtem meg magamnak soha, amikor azokra talán már telt is volna. Nyolc holnapi káplánkodásom után — mely időre mindig a legjobban emlékszem vissza — szerencsés voltam az erdélyi egyházkerület egyik 1-ső osztályú lelkészi állomását elnyerhetni; azóta már a 3-ik helyen vagyok s kétségkívül még jobb állomáson. Az Isten csak egyetlenegy gyermekkel áldott meg s ez is még ide haza van; háztartásom a lehető legegyszerűbb volt mindig; én magam naponként csak egyszer eszem, bort, sert, pálinkát soha nem iszom; (nem azért mert azzal tisztességesen élni bűnnek tartanám, hanem egyszerűen azért, *mert nem kell!*) stb. s mégis ha ma meghalnék, hátramaradottaim valószínűleg kölcsön-pénzből lennének kénytelenek eltakarítani. Miért van ez így? *Azért mert sociális helyzetem mint valami moloch, mindent elnyel.*

Azért mikor valaki a 600 forint fizetést húzó lelkésszel szemben azt a *takarékosságot* hányja-veti, előttem úgy tűnik fel, mintha a tragikum és komikum közötti hajszálnyi nyílást akarná betölteni.

Önkénytelenül eszembe ötlök itt nekem, a „Talmud“ egyik rendelete, amely t. i. annak a zsidónak aki legalább 100 forint évi jövedelemmel nem bír, a húsevést egyenesen megtiltotta azon az igen-igen praktikus okon, mert úgymond: „ha az a szegény zsidó megszokná a húsevést, pénze nem lévén könnyen lopásra és rablásra vetemednék.“ Ez okáért aztán annak a szegény zsidónak káposztát is hetenként csak egyszer t. i. szombaton volt szabad enni s akkor is legfeljebb *egy* fontnyit. Isten csodája, hogy valakinek eszébe nem jutott még eddig ezt a talmudi bölcseséget a magyar református lelkész háztartására is kanonizálni. . . ! Hiszen az a 600 forint *ma* egy fillérrel sem több, mint a Talmud zsidájának 100 forintja. . . s így talán jutna valami a gyermekek neveltetésére is!? Mert azokért elvégre is csak fizetni kell, még pedig nemcsak a tudományos pályán, hanem *ma már akkor is, ha inasoknak adjuk őket.* Ez a mai sociális életnek ismét egy újabb s olyan karakterisztikuma, mit — a lelkész sociális helyzetéről lévén szó — figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Én azonban azt mondom, hogy itt még a talmudi bölcsesség is aligha segítene. Mert a dolog úgy áll, hogy míg más közhivatalnok keresményét nyugodtan és évről évre az utolsó fillérig felélheti, a magyar református lelkész ezt nem teheti. Vagyis a míg mai napság már a társadalom minden közszolgálatban álló munkásának *nyugdíja* van — a minisztertől elkezdve le egészen a vasúti bakterig — a magyar református lelkész, ha a nehéz napokról valamiképpen

előre nem gondoskodott, bizvást koldus-tarisznyát akaszthat a nyakába abban a percben, amint — bár önhibáján kívül, — szolgálatképtelenné lett. Mert azt jól tudjuk mindnyájan, hogy e tekintetben az ügynevezett káplántartás ma már nem expediens. De ha az volna is, — aminhogynem az, — annak a lelkésznek a socialis helyzetét ugyan ne irigyeld, kit családstól együtt a káplánja tart . . ! Erről még csak szólani sem akarok tovább . . . hanem oda térek vissza, hogy mindaddig míg *nyugdíja* nem lesz, a gyermekek neveltetésén túl is kemény próbára lesz téve a 600 forintos törzsfizetésen élő magyar református lelkész takarékosági erénye s ezzel együtt socialis helyzete is. Ti arra hivatottak, alkossátok meg azért mihamarább azt a lelkészi nyugdíjintézetet és semmiképen ne hagyjátok önmagára a dolgok további fejlődését, mert attól félek, hogyha sokáig késtek nem lesz kinek a számára megalkotni s az a bizonyos „pisztoly“ magától fel fog robbani . . ! Mikor *Mirabeau* haldoklott, allítólag így szólott a mellette állóhoz: „tartsd jól e főt, mert bajosan fogsz ennél hatalmasabbat életedben tartani; szeretném örökségül reád hagyni.“ Könyves szememmel úgy látom, hogy a magyar református lelkészi-státus is haldoklik . . . tartsátok fel a fejét hazafiak, mert ennek sem fogtok egyhamar párjára akadni . . !

Azonban szinte hallom az ellenvetést: „az odafent valókra viseljetez gondot, ne az idelent valókra. Tekintsetek az égl madarakra, a mezei liliumokra! Ne a fizetés, hanem a Jézus-Krisztus után nézzetek; hiszen azzal dicsekesztek, hogy az ő követői vagytok . . . Aztán Pál apostol is csak volt valami s napokig ült a szövöszék mellett; dolgozzatok; szántsátok, vessetek s ha így sem élhettek meg . . . köldüljatok; hiszen a ti országotok nem e világból való“ stb. stb. A rossz-akarátú satyrának effele gúnyolódásaira én magam is esattanósan felelhetnék ugyan, de mert attól tartok, hogy az én beszédeim nagyon kemény beszédek lennének s azokat sokan el nem hordozhatnák, hát egyszerűen egy nagy nevű német tudós szavait idézem. „A lelkész a közgazdasági és socialis törvényeknek éppen úgy alatta áll, mint minden más munkása az államnak és az ő jövedelme ugyanazon mérték szerint mérlegelendő, mint más szellemi munkásé. Jézusnak és az apostoloknak a követése nem az ő személyes szokásaiknak közvetlen utánzásából áll, a melyek különben is bizonyos helyi és időszaki viszonyoknak voltak a produktumai, hanem az azoknak alapul szolgáló *érzület* utánzásában. Mert ha így nem volna, akkor nekünk lelkészeknek, — mint egykor a tanítványoknak — ma is hajdonfővel, himes cipőkben örökké vándorolnunk s mint Péter téve, oldalunkon kardot hordanunk kellene.“

De ugyanaz a szerző, akitől ezt az ép koponyára s fegyelmezett lélekre valló idézetet vettem, itt nem áll meg, hanem logikai következetességgel tovább megy s hirdeti, hogy „bármely munkának a jutalma az arra fordított lelki vagy testi erő s az azzal kapcsolatos kellemetlenségek és nehézségek mértéke szerint irányul. Az igénybe vett erőt pedig a szellemi foglalkozásnál főképpen az előképítés szerint kell mérlegelni.“

Tehát jegyezzük meg jól: *lelki, testi erő; kellemetlenségek és nehézségek és előképítés!*

Már most ha figyelembe vesszük azt, hogy egy magyar református lelképásztor, az elemi iskolákon túl, legszebb életkorából 15—16 esztendőre áldoz fel, míg aztán az óhajtott révbe bevezethet s ezen idő alatt

ezekre menő anyagi kincseket szór el, talán ősi örökségéből, talán apjának, — többi gyermekei meg rövidítésével, — nagylelkűleg neki ajándékozott keserves keresményéből; ha gondolkozunk további munkájának a becseről s a reá váró s megoldani tőle követelt socialis feladatoknak ama hosszú soráról, melyekre előbbi cikkemben futólagosan én is rámutattam, de a melyekkel ez a sor bezárva még teljességgel nincs; ha van sejtelmünk arról, hogy mily óriási lelki erőbe s — mert böles Salamon szerint a „*böleseségnek sokaságában sok búsulás van,*“ — mily tömérdek önmegtágadásba, lemondásba, éjjeli és nappali keserűségbe kerül nap-nap után látni és tapasztalni azt, hogy bennünket még csak megérteni sem tudnak s éppen azért bántanak, gyanúsítanak, ha teszünk valamit, azért; ha nem teszünk semmit, ismét csak azért; s az a hosszas előkészület a tudatlansággal vívott küzdelmeinkben mint lesz neveltségessé nem egyszer; hát mondom, ha mindezt figyelembe vesszük s a munka igazságos jutalmáról, — fent idézett socialis axioma értelmében, — gondolkozunk; fogunk-e csodálkozni azon, hogy a theologiai akadémiák elnéptelenedtek s azoknak benépesítésére, a valódi tehetségek odavonására s általában egyházunk szunnyadozó socialis energiájának felrázására azt a 600 forintos fizetésminimumot a komolyan ítélok édes kevésnek tartják s azzal meg nem elégedhetnek!?

Már Verböci megmondotta: „*lex sit justa et honesta!*“ S miután elvitázhatatlan tény az, hogy a magyar nemzet a református lelkészi karnak pusztán socialis tekintetben is (mert most csak erről van szó!) nagyon sokat köszönhet s éppen az alföldön, — de hiszen másutt is, — községenként és névszerént ki lehet mutatni, azt, hogy úgyszólván minden társadalmi üdvösebb mozzanat és alkotás rég időktől kezdve mindenütt egy-egy szerény református lelkész nevéhez kapcsolódik: a törvény igazságos és tisztességes socialis szempontból is csak abban az esetben lesz, *ha a magyar református lelkész díjazása más hosszú hasonló de nem különb képzettséggel bíró közhivatalnok vagy tisztviselő jövedelmével egy és ugyanazon fokra emelkedik.*

Míg ide el nem jutottunk, hasztalanul építetek fel azokat a pompás theologiai intézeteket; hasztalanul nevelitek úri módon a theologusokat: mert a lélektani visszahatás az ifjú lelképásztorban annál nagyobb és annál keserűbb lesz, miél sivarabb lesz az ellentét a theologiai intézet palotája és a falusi gyülekezet rozszant paplaka közt . . .

Egyébiránt az ügynevezett honoratorok díjazásának egyformásítása más országokban már rég meg is történt s mégis mert a socialis viszonyok azóta azokban az országokban is változtak, azt látjuk, hogy ott a lelkészi fizetések revisioja mindenütt napirenden van. *Szászországban* p. o. a rendes lelkész fizetési minimuma 2100 márka volt évtizedek óta. Most ezt emelni akarják, még pedig egy igen-igen derék és nálunk is megszívelendő socialis elv alapján, nevezetesen a munka nagyságához és a helyi viszonyok sajátosságaihoz mérten ilyen formán: ha a lelkek száma az 1000-et haladja, lelkészi fizetésminimum: 2400 márka; 2000 lelket számláló gyülekezetben 2700 márka; 3000 lelkesben: 3000 márka. (Hogy egy lelkész több léleknk szolgáljon, arról még hallani sem akarnak!) Ha valamelyik gyülekezetnek filiája van, külön évi 150 márka. *Poroszországban* 1890-től kezdve a már 5 évet szolgált protestáns lelkész évi fizetése 2400

márka, (a katolikusé csak 1800; indokoltatván azzal, hogy ennek nincs családja,) s mindenik 5 évben *korlátlanul* a protestáns lelkésznek 300, a katolikus lelkésznek 150 márka jár, mindaddig míg az évi fizetés amannál 3600, ennél pedig 2400 márkára emelkedik. *Württembergben* 1889-ben minden lelkészi állomás jövedelme átlagos 7%-al javult. Ugyhogy a fizetésminimum itt is körülbelül quadrál a többi német tartományok és országokban divókkal.

S mi 600 frt minimumról álmodozunk! Kálvin Jánosnak 350 esztendővel ezelőtt Genfben évi fizetése 500 forint készpénzből bor- és gabona-deputátumból állott s bár az akkori forint 4 frank és 29 centimesnek felelt meg (l. „*Studien über Johannes Calvin*“ v. Zahn“ 10-ik lap,) tehát körülbelül a mai 2 forintnak, Kálvin mégis nem egyszer szükségben volt. Vajjon mit szólna ez a kevéssel beérő nagy férfiú, ha ma feltámadna s a 600 forintos törzsfizetéssel bízott magyar református lelkész nyomorúságos socialis helyzetét látná!?

Mikor az 1881-iki debreceni zsinaton az országos közalap eszméje testet öltött, de egyszersmind az *azonnali* segítézés elve is kimondatott, — én még akkor lábaimról az iskola porát sem ráztam le, — de azt a gőzerővel megindított actiót magamban nem helyesltem. Üdvösnek az én gyermekes eszemmel azt tartottam volna, ha 15—20 évig azaz évről-évre növekedő közalapi tőke érintetlenül hagyatik, gyarapittatik s csak aztán indul meg a segítézés, még pedig az egyházaknak adandó már akár a lelkészi fizetések emelésére, akár más egyházi szükségletek fedezésére fordítandó, állandó s tőkésítésre szánt tekintélyesebb összegekben. A követkézés megmutatta, hogy annak az én gyerekes észjárásomnak volt valamelyes komoly alapja.

Ilyen formán vagyok most azzal az államsegélyvel is, mely 600 frtos lelkészfizetési minimumot praeliminál.

Tökéletesen egyetértek e tekintetben *Nagy Károly* kolozsvári ref. theol. tanárral, a ki a midőn az „*Erdélyi Prot. Lap*“ 1-ső számában rámutat arra, hogy az 1848. XX. t.-e. ezen záró tételének: „a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közlelbi törvényhozás elibe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni“ soha elég nem tétetett: egyszersmind követeli, hogy ez a kérdés „*állandó jelleggel s alaposan oldassék meg.*“

Igenis állandó jelleggel s alaposan! Ilyennek pedig a 600 frtos minimum teljességgel nem nevezhető. Hogy miért nem? Fentebb kifejtettem. Azért inkább várnék türelemmel, semmint ezzel az alanizsnával megelégedve a kérdést a napi rendről, talán ad gaeccas calendas levétnem engedném. Ha egyéb nem, a megváltozott socialis viszonyok radikális reformot követelnek.

De a fizetés kérdésével a magyar református lelkész socialis helyzete még megoldva nincs. Vannak más, bár szívesen élismerem, alárendeltebb szempontok, melyekre nézve szintén intézkednünk kell s ezekről kívánok szólni legközelebbi cikkemben.*

Püspökladány, 1898. február.

Eröss Lajos.

* E cikket már megírtam és beküldöttem, a mikor tegnap a napi lapok útján arról értesülök, hogy a miniszter a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslatot a ház asztalára letette s ebben nem 600, hanem 800 frtos fizetési minimumról van szó. Nagyon szép! hanem ez az én álláspontomon mit sem változtat.

A középiskolai tanárok gyűlése után.

Régen volt az, mikor dicsekedtünk, ma már megszoktuk a panaszkodást.

Dicsekedtünk azzal, hogy puritán vallásunk oly erős karaktert ad lelkületünknek, hogy a vastagnyakú kálvinistát már messziről meg lehet ismerni.

Dicsekedtünk azzal, hogy műveltebb társadalmi osztályoknál ép úgy, mint a nagy közönségnél, megtalálható, élő munkás vallásosság, egyházunkhoz való erős ragaszkodás, hitben cselekedetben nyilvánuló keresztényen szeretet, úgy mint a krisztusi korban, csak nálunk található.

És azután, — az újabb időben, — elkezdtek a panaszt. Professorok, kik sohasem küzködtek a gyakorlati élet nehézségeivel, az idealista szemüvegén keresztül nézve a világot, szigorú bírálat alá vetették papságunkat. Az üres templomok, a vallástalanság, az egyháztól való elidegenedés feletti kesergések jöttek napirendre, mely bajoknak okai a béres módra szolgáló papság, a köteleességét nem teljesítő, buzgóság hiányában szenvedő papság, mely megfélekedve magas hivatásáról, rideg adórendszer megállapítására törekedett csupán; nem hogy neveljen Isten szerint való népet, mely a Jézus Krisztusban való hit által, ama mennyei polgárság elvételére hivatott; nem hogy neveljen népet, melyet arról ismernek meg Krisztus tanítványainak lenni, hogy egymást igazán szeretik, hanem hogy neveljen népet, mely pontos adófizető, melynek ismertető jele, egyházunkhoz tartozása csak abban nyilvánul, vajjon ott van-e az adózók, a teherviselőik névsorában.

Az e feletti panaszok között, alig jutott eszébe valakinek, hogy gondoljon a leendő papság nevelésére; hogy talán az alapvetésnél is történt valami hiba; hogy a szabadelvűségben elmentünk, helylyel-helylyel epész a nihilizmusig; hogy az ifjunak, a leendő papnak fogékony szívébe becspegettünk bizonyos kételyt azon tanok iránt, melyekben egész hivatása, működésének egész jelentősége gyökerezik.

Rajta voltunk, hogy már az éretlen ifju szigorú bírálatot mondjon hitelveink felett; hogy becsülje többre, istenitot és magaszlalja azt a tudományt, mely homlok egyenest ellentétben áll Pál apostol azon tanításával: *ha a Krisztus föl nem támadott: hiábavaló a ti hitetek és hiába való az én predikálásom.* Mindezt tettük a tudomány nevében, melyet száraz dogmák rideg tantételeivel lenyűgözni nem szabad. Cselekedtünk a tanszabadság nevében, anélkül, hogy élő hitet, rajongó lelkesedést, a külsőség, a felületesség helyett, benső igaz vallásosságot tudunk volna cspegetni, a megingatott, a kétely felé hajló s e miatt jövő hivatását csak kenyérkeresetnek tekintő ifju kebelbe.

És eljött végre az idő és az most volt, 1897. dec. 29 én, midőn a tiszántúli egyházkerület középiskoláinak tekintélyes, számban és szellemben tekintélyes tanári kara, értekezletét tartván, egymásután két felolvasó, azon nagy horderejű s következményeiben mindenesetre csak áldáshozó kijelentést teszi, hogy az egyháziasság s református jelleg, az ev. ref. tanári közszellem, magában a tanári testületben sincs meg s míg egyik a *prot. tanárnevelést sürgeti* mint

Ez a kérdésnek nem lehet *végleges* megoldása, mert ennek a napja csak akkor jön el, a mikor az ezen cikkemben kifejtett elvek érvényre jutnak. Ennek következtében a mit megírtam, azt ma is fentartom.

olyat, mely a bajon segíteni hivatva van, a másik az egyesület fentartása érdekében agítál, mely egyesület a most fogyatékos, majdnem teljesen hiányzó ev. ref. *tanári közszellemet fogja* erősíteni.

A fejsze tehát végre-valahára, a fának gyökerére vettetett. Az egyháziatlanságnak, a kétely szülte esapongásnak, a nembánomságnak, fel sem vevésnek mindazon ügyek és dolgok iránt, melyek a sokat üldözött, de mindig szabadságszerető, a tanaiban akatholikusnak nevezett, de államfentartásra képes és a liberalizmust és libertinismust soha össze nem tévesztő református egyházat romlással, pusztulással fenyegetik, talán vége lesz azon ébredésben, melyre a középiskola tanárkara, itt a Tiszántúl eljutott s ha rámutattak, ha felfedezték s épen ott fedezték fel, ahol valójában volt, a bajt, meg vagyok győződve a felől, hogy fognak is tudni segíteni rajta.

Hogy azonban, azok az eszközök, fognak-e segíthetni, melyekről a két felolvasó megemlékezett, én alig hiszem.

Abban igaza van *S. Szabó Józsefnek*, hogy az állam, a tanárképzőkben, a vallásra, egyháziasságra, nem sokat ad. Célja a szakszerű, mélytudományú s mindenek felett hazafias tanárok nevelése. Hogy az illető, saját hitfelekezetének tantételeivel vagy szertartásaival tisztában van-e, gondolkozása, cselekedete azokkal összhangzik-e, azt nem kérdezi, nem tudakolja.

Dacára ennek, láthatjuk, hogy az úgynevezett kir. kat. gymnasiumok világi tanárai, bár épen oly tanári képzést nyertek, mint a többi, egyetemen tanult s prot. vallású bölesészek; bár épen úgy nem törődött az ő vallási felfogásukkal, mint a protestánsokéval, az az egyetem: mégis, midőn állásukat elfoglalták, levett kalappal mennek növendékeik seregével az ünnepi járdalatra, minden reggeli misén részt vesznek és sem a tél hidege, sem a nyár heve, nem tartja vissza őket attól, hogy vallásuk szertartásait, minden tudományosságuk, képzettségük mellett is, ne gyakorolják s gyakoroltassák.

Nálunk ritkaság számba megy, hogy templomban lássuk a középiskolai tanárt. Egyházkerületünk jegyzőkönyvében, a felügyelő jelentései tesznek tanúbizonyosságot arról, hogy tanáraink mily gondos öreik, gyermekeink egészségének; csak a *melegebb* évszakban bocsátván őket a templomba istenitiszteletre. *Télen* — mert a templomok nincsenek fűtve, — az az egy órai templomozás, bizonyosan tönkre tenné őket. Elég lesz, ha majd katonákká lesznek, télvíz idején őrtállniok a *poszton*, bár ott nem vihetnek magukkal fűtött kesztyűt, kályhas *köpenyvet*.

A kir. kath. gymnasiumok úgynevezett jótéteményesei, ha csak tandíjelengedésben részesülnek is, minden arra kijelölt alkalommal, a legszigorúbb vallási gyakorlatoknak vannak alávetve. Még szünidejük egy részén is, visszatartatnak az iskolában s fegyelmezett alázatossággal végzik a lelki gyakorlatokat, gyónást, áldozást, mindig a tanár felelőssége s felügyelete mellett.

Nálunk is van ilyenféle — Debreczenben. Délutáni templomozáskor éneklés, ima, bibliaolvasás vasárnap reggel s káté magyarázat vasárnap délután — mikor temetés nincs. Fájdalom azonban, hogy bár e lelki gyakorlatokat, többnyire éretlen gyermekemberek végzik; azt, hogy miként végzik, sohasem ellenőrzi senki. Végzik sokszor úgy, hogy torkukon szakad az ének, nevetésben foszlik szét az ima.

A biblia szavai szerint tejnek eledelével kell

táplálni a gyenge embert s hány tudásunk van, ki nem bírja legyőzni tudását s nem bír érzékkel, a maga egyéniségét háttérbe szorítani akkor, midőn arról van szó, hogy *nagy az úr, ki fényes házát építette!* Levegő, ég, föld, nap, hold és csillagok, ezek rendje, összhangzó működése, előtte mind csak anyag s az anyagban rejlő erők munkálkodása s mi ezeken felül vagyon . . . füst, pára, köd, mese, stb.

Nagy idők multak azóta, midőn még a középiskola növendékei, a római és görög klasszikus korból felvett történeteket is evangelizált erkölcsi oktatásokkal összeköttetésben hallgatták tanáraiktól és nagy idők multak azóta is, hogy a középiskola tanára, a fák, füvek és virágok természetrajza mellett, annak jóságára reflektáljon, a ki a mezők liliomait oly szépen ruházza. Hiszen ma már, nemhogy a középiskola tudós tanára, de a népiskola tanítója is, tanítói reputációját látja abban, ha hallgatói előtt a bibliai teremtésről kiesinylőleg nyilatkozhatik s van köztük akárhány, a ki alig tudna okos dissertációt tartani a szél az eső, a harmat stb. felől, de azt igenis, kötelességének ismeri, hogy tudását csillogtassa s abban csillogtassa: *mindezekhez pedig a jó Istennek semmi köze!*

Ilyen felfogás mellett nem esuda ha minden iskoláját nálunk végzett ifju azt mondja, hogy előtte egyáltalában nincs jelentősége a kegyeletnek; s amint a fa nemesítéséről csak hasznossági szempontból gondolkozik, úgy a nevelésnek is csak annyiban van értéke előtte, amennyiben egy tanult embernek több hasznát veheti a társadalomban az, ki a társadalmi erőket felhasználni tudja.

Mindez baj, erős és régebben tapasztalt fogyatkozás, ami középiskolai nevelésünkben s e tapasztalátlából kiindulva kell gratulálnunk mindkét felolvasónak azért, hogy végre a baj gyökerére mutattak; hogy középiskolai tanárkarunk nem érzi magát az ev. ref. egyház testének, hogy nincs meg benne az ev. református öntudat, hogy emiatt nincsen meg, magának a növendék seregnek sem, azon egyházas, vallásos nevelése, melyet e puritán felekezet érdeke megkívánna.

Meg lesz-e akkor, ha majd az ev. ref. egyház veheti kezébe a tanárnevelést, vagy legalább ösztöndíjak által kötelez le egyeseket szolgálatára? Én nem hiszem. Mert az az ifjú, ki a középiskolában nem lett úgy nevelve, hogy ev. ref. egyházunk igazaiért lelkesedjék, nem fog lelkesülni az ösztöndíj mellett, a fakultáson sem; az az ifjú, aki ma, államsegély mellett kiépített iskolából ugyan, de református öntudat által át nem hatott tanári kar keze alól kerül ki: ezt a református öntudatot nem fogja megnyerni ott, hol csak a tudásra, s a mindenestre, múlthatatlanul szükséges nemzeti és hazafias tanárok nevelésére — fektetik a fő súlyt.

Első sorban tehát a most működő, tudásában elhivatásának magaslatán álló tanárkartól várjuk a melegebb érdeklődést mindaz iránt, ami ev. ref. egyházunkra, vallásunkra, annak igazaira tartozik. Ne legyenek csak tanítók, hanem legyenek nevelők. Neveljenek az életnek, de annak az életnek, melyben az egy akol és egy pásztor elve utopia csupán; melyben a különböző vélekedések miatt, a fennálló egyház-társadalmak saját igazai diadalra juttatása érdekében küzdenek, s így önmaguk iránti kötelességet teljesítenek akkor, midőn meggyőződést, meleg ragaszkodást követelnek tagjaiktól.

Felekezetnélküliségnek nevelni, vagy felekezeten felül emelkedni tudó nemzedéket produkálni, nem

áll érdekében az egyháznak, de nem áll érdekében a polgári társadalomnak sem. Inkább vagy hév vagy hideg! Uruuk Jézus Krisztus a lágymelegekről mondotta: *kiköplek az én szájamból!*

Ami a tanári testületnek, az egyház, illetve annak cége alatt álló iskolák iránt lekötelezettségét illeti, meggyőződésem szerint, alig van, vagy legalább nem sok állás van a mai társadalomban jobban gondozva, mint a tanári.

Nincs ugyan oly fizetésük, mint a milliókkal rendelkező pénzügyesek tisztviselőinek, de van olyan, mint akár a közigazgatási, akár az igazságszolgáltatási téren szolgáló bírának; szolgálataik éveivel növekedik javadalmazásuk; az odaadó köteleességteljesítés alapján, a fizetési osztályok magasabb fokára is eljuthatnak s tekintve a nyugalmukra rendelt, a bíróságokéhoz — mert ezeknek ledolgozatlan akta-csomójuk, a szünidő alatt is nő, — tehát nem is hasonlítható szünidejüket, harmincz évi szolgálat után elért teljes nyugdíjukat: állásuk ma már oly szépen javadalmazott s biztosított állás, mely kívánni valót is alig hagy fenn.

Miért van tehát, hogy még is oly laza az összeköttetés a tanár és iskoláink között? Miért vágyik úgy el a nálunk szolgálatot nyert egyén, az állam kötelékébe? Hiszen a jó tanárt egyházunk is nagyon meg tudja becsülni, elismerésben sem fukar, a méltánylás tehát nem marad el a há szolgálatától?!

Én azt hiszem, hogy e mozzanat oka egyfelől amott, a jobb dotatióban, másfelől a szolgálati pragmatikának — az egyes iskolák autonomiájában, s magában tanárválasztási rendszerünkben is feltalálható rendezetlenségében rejlik.

Az egyházi törvények ugyanis, a középiskolát, tanáraival együtt az egyházkerület főhatósága alá rendelik. Felügyelet, figyelem ide tartozik ugyan, de a választás meghagyatott az egyes iskolafentartó egyházak kezében.

Tudom, hogy ennek oka az autonomia természetében fekszik. Azt is tudom, hogy a centralizációtól roppant félünk; de én mégsem hagytam volna, a tanárválasztást a régiben, nem még a debreczeni főiskolánál sem. Nem választanék az A. vagy B. középiskolához, hanem választanék a magyarországi ev. ref. egyház birtokában levő középiskolához, tehát a választással oly testületet bíznék meg, a mely testület — szigorúan körvonalozott választási szabályzat alapján, az összes középiskolákhoz választaná a tanárt.

Jól tudom, hogy e véleményem jogfosztásnak látszik, de jól tudom azt is, hogy így a tanárok az egyetemes egyházi lennének; működésüket nem zavarná, állásukat nem tenné kétségessé, egyes primipilusok taníthatlan gyermekének megsekedésére; emelkedvén tekintélyük s függetlenítettvén magától a résztől, nem lennének kitétetve annak, hogy működésükben kicsinyes személyi érdekeknek szolgáljanak. Nem lennének többé az A. vagy B. középiskola tanárai, hanem mint az államgymnasiumok tanárai, az állam tanárai: úgy ők, mint tanárok — itt vagy amott, — mindenik helyen, az ev. ref. egyetemes egyház tanárai lennének. Egy lenne szolgálati szabályzatuk, egyetemes lenne emelkedhetőségük s az egyház egyetemes gondoskodnék arról, hogy a felismert erőket a legcélszerűbben s ott használja fel, hol azokat legjobban érvényesítheti.

Példákat tudnék felhozni arra, hogy középiskolai tanárkarunk sok jó tehetségű tagja, nem hagyott volna

el bennünket, ha nálunk is megvolna azon áthelyeztetési rendszer, mely megvan az állami középiskoláknál. Szívesen jött volna hozzánk sok jó erő, ha látná, hogy választási rendszerünk keretei között, oklevelének megfelelő állásra biztosan számíthat.

Szíves készséggel járulunk bár azon indítványhoz, hogy egyetemes egyházunk gondoskodjék a tanárnevelésről, és míg önállóan nem teheti: kötelezzen le magának többeket ösztöndíjakkal. De hogy ez ösztöndíjasok csakugyan a mieink legyenek, áthatva, lelkesítve egyházunk tanai által: arra már a mostani tanári testületnek hatni kell. És hogy megtarthassuk őket azon éveken túl is, melyekre az ösztöndíj által kötelezve lettek: gondolkozzunk oly szolgálati szabályzat megalkotása, oly választási rendszer életbeléptetése felől, mely állásukat biztosítsa, képzettségeiknek megfelelő munkatért nyújtson.

Ez az én véleményem.

Hogy valósul-e valaha, remélem. Remélem a most működő tanárkar közreműködése alapján, mert hiszen ha már látják, ha maguk észrevették a bajt: bizonyosan munkások is lesznek abban, hogy az ev. ref. tanári közszellem életre keljen. Remélem egyházunk egyetemétől, mert a tanárkar újmutatása figyelmet s bizonyára nem fogja elhanyagolni saját érdekét.*

Zsigmond Sándor.

Történeti korrajzok az egyetemes magyar református egyház életéből, — unió s a zsinati törvények Erdélyben.

A kolozsvári papválasztás.

(Vége.)

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsától
3963—1897 szám

Tekintetes *Somodi István ügyvéd urnak*

Helytt.

A kolozsvári negyedik papi állomásnak meghívás útján történt betöltése ellen Uraságod és társai által emelt panaszt, ./- alatt esatoltan visszaadjuk, minthogy Igazgató-tanácsunk ez ügynek elsőfoku elbírálására nem illetékes.

Tájékoztatásul megjegyezzük, hogy a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közigazgatási vitás ügyeiben az illetékes egyházmegye közíg. bírósága (jelen esetben: a kolozs-kalotai) van hivatva első fokban eljárni.

A vizsgálati költségekre beszolgáltatott 50 frt keblbi pénztárunkból Uraságod nyugtájára fölvehető.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának Kolozsvártt, 1897. szeptember hó 25-én tartott üléséből.

Dr. Kádár János,
s. titkár.

Dr. Vályi Gábor.
elnök-helyettes.

* Köszönettel fogadtuk a nagyérdemű szerző cikkét, kinek nevével mentől gyakrabban találkozni óhajunk lapunk hasábjain. Cikke kétségtelenül sok igazságot, sok figyelemre méltó s eszméletető gondolatot tartalmaz, noha bizonyos túlzásoktól sem mondható mentnek. Azt p. határozottan ki kell fejeznünk, hogy abból a két felolvasásból, melyre a cikk hivatkozik, ref. középiskolai tanáraink *vallástalanságára* nem lehet következtetnünk, de tudtunkkal, annak a tapasztalat is ellenmond.

Szerk.

Törvénytelennek tartottuk a bírósági illetékesség ilyen megállapítását. Alkotmányértőnek különösen azt, hogy az Igazgató-tanács a kerületi közgyűlés hatáskörébe avatkozva, a törvény világos rendelkezése ellenére ez esetből kifolyólag hoz egy elvi határozatot, s azt azonnal foganatosítja is.* Utaltunk erre, de az időből nem akarván kiesni, követtük az utasítást.

Onnan a következő „*ítéletet*“ kaptuk:

1—1897—II.

A kolozskalotai ev. ref. egyházmegyei tanács, mint közigazgatási bíróság által Somodi István és társai — kolozsvári egyháztagnak, a kolozsvári egyház-község képviselő testülete 1897. június 29-én 65 jk. sz. a. hozott határozata, — illetőleg Molnár Lőrinc püspöki titkár annak a kolozsvári 4-ik papi állomásra meghívása ellen beadott fellebbezésre hozott és kimondott

ítélet.

Bár látja egyházmegyei tanács, hogy Molnár Lőrinc annak a kolozsvári 4-ik papi állomásra meghívása körül formahibák voltak elkövetve, — mindazáltal a kolozsvári egyház sajátos helyzetét, s a cél vallásérkölesi és magasztos humánus voltát, mely e megbízás által eléretik, — tekintetbe véve: a kolozsvári egyház 1897. jun. 29-én 65. jk. sz. a. hozott azon határozatát, melyben Molnár Lőrinc annak a kolozsvári 4-ik papi állomásra meghívása foglaltatik, egyházmegyei tanácsunk helybe hagyja, s a Somodi István és társai által beadott fellebbezést visszautasítja.

Indokok.

A Somodi István és társai által Molnár Lőrinc annak a kolozsvári 4-ik papi állomásra meghívása ellen beadott fellebbezése elbírálása alkalmával egyházmegyei tanácsunk nem tudott(?) hogy csak a betű és quid justum? szigoru alapján maradjon, hanem a lélek, a quid aequum? magaslatára emelkedve hozta meg ítéletét.

Tekintetbe vette, hogy a felebbezés tárgyát tevő meghívás által valahára kielégítést nyert a kolozsvári egyháznak egy régi szükséglete, a meglévő két templomtól oly távol fekvő Hidelvén egy rendes lelkészi állomás létesítése s ez oly esekély áldozattal, alig több mint egy eddigi lelkészi javadalom felével éretik el, segítve lévén az egyház a szeretetház által.

Tekintetbe vétetett, hogy a megfelebbezett meghívás által a kolozsvári egyház egy oly egyént lesz szerencsés megnyerni lelkészéül, ki tudományos képzettsége, eddig felmutatott buzgósága és lelkiismeretes tevékenysége által a legszebb reményekre jogosít; — s ki mellett legtöbbet mondó ajánló levél az, hogy nem ijedt vissza a reá váró sok és nagy felelősséggel járó mnnkától, — sem e nagy fáradsággal arányban alig álló javadalmazástól.

Tekintetbe vétetett, hogy a kolozsvári egyház és Mélt. igazgatótanács között ez ügy anyagi és személyi ágára vonatkozólag, a Molnár Lőrinc beállítását által éretik el a nélkülözhetetlen harmónia.

Mindezeket tekintetbe véve — másfelől a 4-ik lelkészi állomás betöltésének elhalasztása által okozható káros következményeket is mérlegelve — egyházmegyei tanácsunk Molnár Lőrinc meghívását, minden formai hibák dacára, melyek a kolozsvári egyház eddigi sajátos — de jövőre biztosan megváltozó(?) helyzetének következményei — helybehagyni üdvösnek látta — s ez esetben Somodi István és társai fellebbezését vissza kellett utasítani.

* Lásd „Prot. Közlöny“ 39. sz. „Igazg.-tan. tudósítás.“

A kolozskalotai ev. ref. egyházmegyei tanács 1897. dec. hó 7-én, Kolozsvárt tartott üléséből kiadta

Biró András s. k.
egyhm. jegyző.

Kivonat

a kolozskalotai ev. ref. egyházmegyei tanács, mint közigazgatási bíróság, Kolozsvárt 1897. dec. 7-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

2.) A bíróság összeüléseinek díja — minthogy fellebbező 50 frtot letett az igazgatótanácshoz, megállapítandó lévén, az eddigi gyakorlat szerint esperes aanak 12 frt, Kolozsvári Antal és Bitai Kálmán egyházi bírónak 5—5 frt, jegyző aanak 6 frt, s így összesen 28 frt bírósági üléstartási díj megállapítása hozatik javaslatba.

A bírósági üléstartás díja 28 frtban állapítatik meg fellebbező terhére. E határozat fellebbezőnek az ítélet mellékletként jegyzőkönyvi kivonatban adandó ki, valamint jegyzőkönyvi kivonatban felküldendő a letétet átvett igazgató tanácshoz is.

A fennjelzett jegyzőkönyvből kiadta

Darócon, 1897. dec. 17.

Biró András s. k.
egyhm. jegyző.

Megfelebbeztük a végső fórumhoz az Igazgatótanácshoz, e sorokkal:

Főtiszteletű és Méltóságos Igazgató Tanács, mint Közigazgatási bíróság!

A kolozsvári ev. ref. püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség ürességben lévő negyedik papi állomása 1897. június 19-én és 29-én tartott egyh. községi képviselő közgyűlésen meghívás útján Tiszt. Molnár Lőrinc az erdélyi ev. ref. püspök titkárának személyével töltetett be. Azon számos szabályellenességek, melyek a meghívás útján való betöltés körül a választást vezető elnök részéről elkövetettek, azt hittük, hogy püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségünk egyházi elnökét, a Főt. és Mélt. Püspök urat, kihez a választási jegyzőkönyv a törvény értelmében felterjesztendő, arra fogják indítani, hogy a magából a választási jegyzőkönyvből kitünő, többrendbeli szabálytalanságok miatt egyházi törvényeink 230. §-a alapján az eljárást és betöltést hivatalból meg fogja semmisíteni, s a választási elnök ellen egyh. törvényeink 301 §-a 2. 3. 4. de különösen 7. 8. pontja alapján a fegyelmi eljárás megindítása iránt is intézkedik.

E várakozásunkban esalatkozván 1897. július 8-ikáról keltezett felebbezéssel éltünk a választás ellen, beadván azt a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek természetes elsőfokú közigazgatási bíróságához a Főt. és Mélt. Igazgató-tanács-hoz, mint közigazgatási bírósághoz. A Mélt. Igazgató tanács szept. 25-én tartott üléséből 3963—1897. sz. leiratában értesít, hogy ez ügyben első fokon eljárni a kolozskalotai ref. egyh. megye közigazgatási bírósága hivatott. Nem keresve a határozat érvényességéhez szükséges jogalapot, az egyházkerületi közgyűlés hiányzó megerősítését és határozatát, engedtünk az utasításnak s visszaadott panaszunkat benyújtottuk a kolozskalotai ref. egyh. megye közigazgatási bíróságához. E bíróság ítéletét 1—1897/II. sz. alatt csupán az egyh. megyei jegyző aláírásával a kolozskalotai ev. ref. egyh. megyei tanács 1897. december hó 7-én Kolozsvárt tartott üléséből dec. 16-án vettük. Ez ítélet „bár látja, hogy Molnár

Lőrinc aanak a kolozsvári 4-ik papi állomásra meghívása körül *formahibák voltak elkövetve*, mindazonáltal, miként az ítélet indokolásában olvassuk „tekintettel a kolozsvári egyház sajátos helyzetére s a cél vallás-erkölcsi és magasztos humánus voltára, a meghívást helyben hagyja s a Somodi István és társai által beadott felebbezést visszautasítja.“

Érdeklődéssel olvastuk ennek az ugynevezett ítéletnek „Indokolását“. Kerestük, hogy a tíz pontba foglalt panaszunk közül, amelyeknek mindenike egyenként elegendő a választási eljárás érvénytelenítésére a 230. §. alapján, a vizsgálat folyamán hány döntetett meg s hány vált erőtlenné?! De benne nem találtunk egyebet, mint

1. Kijelentését annak, hogy „egyh. megyei tanácsunk nem tudott csak a betű és quid justum? szigorú alapján maradni, *hanem a lélek, a quid aequum? magaslatára* emelkedve hozta meg ítéletét.“

2. Egy felesleges és e helyen teljesen indokolatlan dicsérieriádát a meghívott személyéről.

3. Egy oly kijelentést, a mi egymagában egy képtelen viszonyt, állapotot, t. i. a kolozsvári egyház és a Mélt. Igazgató-tanács közti disharmoniát feltételez;

4. Az állomás betöltése elhalasztásának káros következményeire való — semmivel sem bizonyított — hivatkozást

5. A forma hibáknak (melyeket az egyh. törv. 230. §-a „törvényellenes választás“-nak nevez) a kolozsvári egyh. község eddigi sajátos helyzete által indokolni akaró törekvését.

Panaszunk egyetlen pontja sincs érdemlegesen tárgyalva és megcáfolva, következőleg azok helyességét és törvényességét az ítélet hallgatóság elismeri, de egyszerűen „formahibáknak“ minősíti. Ime ilyen indokok alapján utasítatik vissza a mi egyházi törvényeink szigorú rendelkezéseire alapított panaszunk. És minő bírói eljárás alapján?!

Egyh. törvényeink 322 §-a alapján az elsőfoku bíróság előtti tárgyalás *szóbeli*, a melyet a 325. §. szerint „ha az ügy alapos elbírálása követeli“ *vizsgálat* előz meg, a mely csak az esetben maradhat el „ha a választási jegyzőkönyvből oly szabálytalanságok tűnnek ki, a melyek a választási törvény intézkedéseivel nyilvános ellentétben állanak.“ S így a választás feltétlen megsemmisítését vonják magok után. A bíróság így vizsgálatot szükségesnek úgy látszik, nem tartott, s mert fel kell tennünk, hogy „az ügy *alapos elbírálása*“ főtörekvését képezte, ez csak azért történhetett, mert már a választási jegyzőkönyvből kitüntek a törvény intézkedéseivel nyilvános ellentétben álló szabálytalanságok. Ez esetben azonban a törvény 230 §-ának egyenes rendelkezése szerint a választás érvénytelen.

A bíróság az előzetes vizsgálatot nem tartván szükségesnek, fel kell tennünk — a minek igazolásáról reméljük, megbizonyosodást szerez a másodfoku bíróság — hogy az esperes a 328 §-nak minden részeiben eleget tett, s az alapon hozta a bíróság ítéletét. Fel kell tennünk — mondjuk — mert a bíróság a 322. §. és 329—331. §-nak a panaszosok megidézése és szóbeli tárgyalás tekintetében eleget nem tett, mi azokról személyesen meg nem győződhattünk, sem igazainkat nem védelmezhettük, s így a bíróság minden kihallgatás nélkül hozta meg világos törvényeinkkel ellenkező ítéletét.

Ezek alapján kénytelenek vagyunk az ügyet a Főt. és Mélt. Igazgató-tanács, mint közigazgatási bírósághoz felebbezni, kérvén az elsőfoku bíróság hatá-

rozatának feloldását és új eljárás foganatosításának elrendelését.

Kérnünk kell pedig ezt teljes tisztelettel,

1. Mert */* alatt idecsatolt panaszlevelünk 10 pontja közül egyetlenegyét is megcáfolva nem láttunk a *//* alatt idecsatolt első bíróság kettős ítéletében.

2. Mert az elsőfoku bíróság egyházi törvényeink 322 §-át a tárgyalás szóbeliségére nézve; 325. §-át akár az előzetes vizsgálat teljesítésére, akár ennek mellőzésével, a választási jegyzőkönyvből kitünt, a választási törvény intézkedéseivel nyilvános ellentétben álló szabálytalanságok alapján való érvénytelenítésre nézve; 328. §-át az elbíráláshoz szükséges hivatalos adatok beszerzése tekintetében; 329. §-át a tárgyalási határidő kitűzése és a feleknek arra való meghívása tekintetében s az ezekkel összefüggő 330. 331. 334. 335. 341. §§-ait meg nem tartotta, sőt azokat következetesen mellőzte.

3. Mert ítélete a papválasztási törvényeknek indirecte hatályon kívül helyezése a jog- és igazságszolgáltatásba vetett bizalomnak megszegyenítése.

4. Mert indokolásának első kikezdése, a mely az egész közül egyedül ígér valamit mondani, az adózó hivel szemben elkövetett jogesorbitással és a panaszolt eljárással semmi összefüggésben nincs, miután akár más egyénnel akár nevezett aanak törvényes uton való meghívása, illetve megválasztásával ép úgy elérhető lett volna, ha a választás törvényesen vitetik keresztül, általános megnyugvára vezetett volna, míg így erőszakolva az egyházközség nyugalma és a törvények mindenkit egyformán kötelező erejébe vetett bizalma zavartatott meg.

És mindezekhez még egyet: Nevezett elsőfoku bíróság ítéletének velünk e hó 21-én közölt 2. pontjában helyén valónak ítélte az összes eljárási költségekben 28 frt, minket, a panaszolókat marasztalni el és így a 346. §-ban hivatott „belátását“ annál furesább színben tünteti fel, mert ítéletében — a legszelidebb formát használva — maga elismeri, hogy „a meghívás körül formahibák voltak elkövetve,“ s mert a törvény világosan fennhagyja, hogy ily esetekben „a költségeket kölcsönösen megszüntesse.“ Annál furesább tehát, hogy velünk kíván megfizettetni oly költségeket, a melyek minden józan emberi ítélet szerint a „forma hibák“-at elkövető választási elnököt terhelik.

Méltóságos Igazgató-tanács! Jogot, igazságot, a törvény tiszteletét keressük. Fájdalom, hogy egy papokból álló egyházi bíróság ítéletével szemben kell ezt tennünk! Nemesak a magunk, hanem a kolozsvári ref. egyh. község több mint 4000 adófizető polgára jogának épségben tartásáért, egyetemes magyar kálvinista egyházunk törvényben és §§-ban kifejezedett méltósága és tekintélye sértettségéért harcolunk. Ha az igazság a törvénytisztelet védelmében elbukunk, nem mi leszünk a vesztesek. Bizvást reméljük, hogy ítélete fel fogja oldani az első bíróság ítéletét, a mit ujlag kérve vagyunk a Főtiszteletű és Méltóságos Igazgató tanácsnak alázatos szolgálai:

Kolozsvárt 1897. dec. 28.

(Következnek az aláírások.)

S megkaptuk a végső „ítéletet“:

Somodi István urnak maga és kolozsvári egyháztagtársai nevében

47—1898. szám.

Helytt.

Ítélet.

Erd. ev. ref. egyházkerületünk ig. tanácsa. mint egyházi közigazgatási felebbezési bíróság, Somodi István

s társai kolozsvári egyháztagnak, mint panaszlóknak, a kolozsvári ref. egyházközség képviselői közgyűlésének 1897. évi jul. (? jun) hó 29-én 65 jkvi sz. a. hozott határozata, illetve Molnár Lőrinc püspöki titkár aanak az egyházközség 4-ik papi állomására meghívás útján eszközölt megválasztása ellen beadott panaszos ügyükben panaszlóknak törvényszabta időben beadott felebbezése folytán, a kolozs-kalotai egyházmegyei első folyamodásu. közigazgatási bíróságnak 1897. évi dec hó 7-én 1/11. 897 sz. a. kelt ítéletét vizsgálat alá vevén, alólirt napon következőleg ítelt.

A kolozs-kalotai egyházmegyei elsőfoku egyházi közigazgatási bíróságnak fennirt számú és keletü ítélete megsemmisítették és a Somodi István és társai egyháztagnak részéről a kolozsvári egyházközség 4-ik papjának meghívás útján választása ellen támasztott felebbezés, helyesebben panasz visszautasították s köteleztetnek a panaszlók 28 frt. birói eljárási költségnek az elsőbíró-sági elnökség kezéhez 15 nap és végrehajtás terhe alatt leendő megfizetésére. Az ítélet ellen további felebbezésnek helye nem lévén, azonnal végrehajtható.

Indokok.

A Zst. 233. §-ában a szabálytalan papválasztás megsemmisítésére okul szolgáló és a-f betűk alatt taxative felsorolt esetek bármelyikének is a meghívás útján papválasztás útján papválasztásnál való elkövethetése ki lévén zárva, ebből kifolyólag világos az, hogy a Zst. 199-203 §§-ban irt rendelkezések szerint keresztülvitt s a választó jogosult közgyűlés által érvényesnek kijelentett meghívás útján választás ellen panasz avagy felebbezési jogorvoslatnak helye nincsen s hogy ily jogorvoslat csak a pályázat útján papválasztás ellen érvényesíthető.

Felebbező atyánkfiai pedig a panaszuk s illetve felebbezésük rendjén felsorolt s a papválasztás előkészítése körül állítólag elkövetett mulasztások és szabálytalanságok orvoslását annak rendjén s a maga idejében kérelmezni, avagy azok ellen az illetékes hatóság előtt felszólni nemcsak hogy elmulasztották s így azoktól eltekintettek, hanem az által, hogy az 1897. évi jun. hó 29-ére szabályszerűen egybehívott és megtartott papválasztó gyűlésen jelen volt panaszlók a meghívás útján választásnál szavazatukkal befolytak, a választó közgyűlés jogosultságát és törvényszerű eljárását is elismerték.

Ez indokok alapján s mert az elsőfoku bíróság, a jogtalan panasz visszautasítása helyett, helytelenül bocsátkozott a meg nem támadható papválasztás érdemi bírálatába, az elsőbíró-sági ítéletének megsemmisítésével felebbezők panasza visszautasítandó s a bírósági eljárással ok nélkül okozott költségek megfizetésére elítélendők voltak.

Az erd. ev. ref. igazgatótanács, mint egyházi felebbezési bíróságnak Kolozsvárt, 1898. évi január 6-án tartott üléséből

Dr. Vályi Gábor
elnökhelyettes.

Márkus Sándor
titkár.

Ezzel az ügy a közigazgatási bíróság előtt be van fejezve, de mint jogsérelem megfélebbeztetett a kerületi közgyűléshez. Megjegyezzük, hogy ez is egyik módja szorongatott egyházunk rombolásának. Minket erdélyieket közelebb vitt bizonyára egy lépéssel a magyarországi kerületekkel való unió teljességéhez s itthon ágyat vetett épen a „Hidelvén“ garázdálkodó baptizmus s nazarénizmus terjedésének. Hová nem

fejlődhetünk ily szép kezdet után!? A történelem megmutatja!

Somodi István
ügyvéd és presbyter.

KÖZÉLETÜNK.

Békés veszedelme.

Válasz *Veritas* cikkére.*

Most figyelmeztet egy barátom, hogy a „Debr. Prot. Lap“-ban is verik félre a harangot ismét, ismét keményen megleckéztetve engemet. Felelni kívánok a jelzett cikkekre, még pedig ezúttal csak szorosán a felvetett kérdéseknél igyekezve maradni. Majd ha kénytelen leszek vele, felveszem a békési gyülekezet állapotának kérdését a maga egészében s megvilágosítom olyan oldalról is, a melyek még kevésbé ismeretesek. Mert aki ennek a gyülekezetnek állapotát, történetét akarja megírni az utolsó lelkészválasztás idejétől fogva, annak sokfelé ágazó hálózatot kell napfényre hoznia. Ezt én utoljára hagyom.

Most csak *Veritas* cikkénél maradva, kérnék egy kis helyet. Mindjárt a névre megjegyzem, hogy ez álnév. Ilyen álnevek alatt írnak most újra egész sereg lapban azok „kik egyházokat szeretik s annak fevirágoztatását szívökön hordozzák.“ Kik és hányan? Nem nehéz eltalálni. Hát ha annyi pozitív gonoszsgót tudnak rám, miért nem írnak, s miért nem állanak elő nyiltan? Miért folyamodnak orvttámadásokhoz? Így könnyen azt gondolhatják, hogy a kik egy helyt csinálják a lármát, ugyanazok csinálják másutt is. Velök nem sokat törődöm, de az elfogulatlan közönségre való tekintettel írok.**

Cikkíró azt mondja, hogy eddig nem akarták a veszharangokat megkondítani s a szennyest kitergetni. Nem jól tetszik emlékezni. Régóta kong már a vész-

* Megvalljuk a Kecskeméti úr magyarázatát vártuk s bizonyos aggodalommal néztünk elébe, mert a miket felőle az „Egyetértés“-ben és a „Békésmegyei Lap“-okban olvastunk: azok már igazán magyarázatot igényeltek. De megnyugodva most sem lehetünk, mert azt Kecskeméti úr ezen válaszában maga elismeri, sőt nyiltan hirdeti, hogy „már három — egész hétre terjedő, — vizsgálat tartatott ellene.“ Szomorú dolog ez már édes Tiszteletes úr, s akárhogy magyarázzuk, éppen egyházi közállapotunk érdekében gyanús, a mikor egy lelképásztor ellen szenv nyilvánul, hogy országos lapokban hírcolják meg s ellene háromszor provokálják a fegyelmi vizsgálatot, tessék e felett elfogulatlanul gondolkodni. Szerk.

** Álnevet célszerűen használtunk. Mert *nem* a név itt a fődolog, hanem maga a *tényállás*. Ország-világ előtt, talán a legelterjedtebb politikai lapban, lett ez az ügy nyilvánosságra hozva. Mi adatunkat onnan vettük; a mit ott olvastunk, szó szerint idéztük. Aztán megneveztük a „Békésmegyei Lapokat“ is s ennek egyes magyarázatait ismét szóról-szóra lenyomattuk. Már ha a belügyminiszter egyik fővárosi rendőr-kapitány ellen szükségesnek tartotta — épen a napokban, — a fegyelmi vizsgálatot csak azért megindítani, mert azt a rendőr-kapitányt *sajtó útján* valaki erős vádakkal illette: azon még Kecskeméti úr sem ütközhetik meg, ha az ő nyilvános meghurcoltatását szó nélkül nem hagytuk, hanem arra a felsőbb egyházi hatóságok figyelmét közegyházi ügyeink érdekében felhívtuk. A sajtónak ez egyenesen kötelessége, mert „amicus Plato, amicus Aristoteles sed magis amicus veritas.“ Azért hát soh'se tessék azzal a „név“-vel törődni; legyen arról meggyőződve, hogy „Veritas“ önnem nem személyes ellensége; hanem igenis *híve* egyházunknak. Ezzel elégedjek meg. Annnyival inkább pedig, mert tévedni méltóztatik, mikor „Veritas“-t ott a közéletben talán éppen Békésen keresi. Veritas életében soha nem volt abban a városban s így, a mit irt, a pártatlan objektivitás tollával írhatta. Veritas.

harang, de igen csak vaklármanak bizonyult. Veritas úr utolsó kudarcuk alkalmával is harangozott a „Békési Közlöny“-ben. Engem csak azóta marnak, mióta Békésre jöttem. Nem, már előbb kezdtek. Már megválasztásomat meglebbedték s már akkor gúnyverseket szórtak ellenem s figyelmet érdemel, hogy azóta is igen csak azok a főszereplők minden hajcihőnél, a kik eleitől fogva voltak. Később baptistasággal vádoltak. Három, egész hétre terjedő vizsgálat nem derített ki semmit. Tessék megint vizsgálatot indíttatni. Egy kudarcral ismét több lesz. De egy haszon mégis lesz. A zaj, a meghűrcolás. Még ide sem jöttem, megmondták nekem, hogy bárki jöjjön ide, nem alszik rózsák között. Meg volt a visszavonás már akkor és előbb. Azóta is úri nő figyelmeztetett, hogy tudják, nem lehet ellenem felhozni semmit, csak ki akarnának szekirozni. És vajjon olyan rendkívüli eset-e ez? Nines-e így száz meg száz helyen, száz meg száz lelkészszel? Itt egyik főbelövi magát, amott a másik a nyakát vágja el.* S hány lelkész mondja, hogy ha száz fia volna se adna lelkésznek egyet se. Különösen így van pedig velünk, az evangelizáló irány híveivel. Minket mindnyájunkat üldöznek, megfeszíteni akarnak, azt hívén bizonyára, hogy ezzel Istennek kedves dolgot cselekesznek.** Nagyon sok a Bismarek.

Cikkíró jól elől kezdi a dolgot. Jól ismer, mondja, személyesen is még abból a régi korból, mikor a 70-es évek elején egy ideig Debreczenben tanult s bennlakó diák volt. Ide egy !-et és . . . ?-t tesz. Ugy van én mint 16 éves fiú a VI-osztályt Debreczenben végeztem, Nos, Veritas úr, tegyük le az álarcot és magyarázza meg, mit tesz az a ! . . . ? Micsoda megbélyegzőt tud rám gyermek koromból? Remélem, viseltem magamat olyan becsületesen, mint ön.***

Azután megint a baptistaságon orgonál és pedig meglehetősen sikerrel dolgozik, mert már 1200-ra szaporodtak a baptistái. De ezzel nem igen neveli szavahihetőségét. Legalább is tizzel szorozza a valósággal meglevő számot**** Ennyi igazság talán van többi szavaiban is, tizedrésze beszédének. Tizzel osztani kell minden állítását. De ha szinte fele baptista lenne is a gyülekezetnek, ki a felelős azért? Az, a ki országszerte. Az önök rendszere s a múlt. Még mielőtt én ide jöttem, már voltak itt nazarénusok.

De mi történt most?

Gondnok- és presbyter-választás volt, mint más helyeken, úgy itt is erős mérközéssel. De a nép pártja sokkal erősebb volt. Az egyik gondnokra mintegy 436 szavazat esett. A presbyterekre is 400—300 szavazat esett. A másik párt nagyon hátra maradt. A vesztés fél elégedetlenkedik, felebbez, zajt üt. A lapokban ál-

* A hibát a bűnnel vagy másik hibával menteni nem lehet! V.

** Dehogy! A „Debr. Prot. Lap“ egykori érdemes szerkesztőjéről Cs. L.-ről mindenki tudja, hogy ő az *okos* evangelizationnak éppen úgy barátja, mint mi és mégis, ha emlékeztünk nem csal, éppen Cs. L. volt az, ki éppen a „Debr. Prot. Lap“ hasábjain pár évvel ezelőtt önnök édes Keeskeméti úr azt vágta a szeméi közé, hogy ön „a békési, egykor virágzó egyházat tönkre tette.“ Hát azt a bizonyos gerendát mégis csak a más szemében keressük!? Vagy mindenki téved s egyedül ön az igaz ember? Én az ön helyében komolyan megvizsgálnám magamat s az evangelizációt legelőször magamon kezdeném. V.

*** No úgy *nem*! Mert mi káromkodók akkor sem voltunk . . . ! 18 esztendőskorunkban sem. V.

**** Szórol-szóra az „Egyetértésből“ és a „Békésmegyei Lapokból“ vettük át; macskaköröm közt meg is jegyeztük. Azokat a közleményeket tessék hát megcáfolni. Mi akkor örömmel tesszük meg a helyreigazítást. V.

név alatt engem okolnak, hogy megbuktak. Azt mondják, ezt én csináltam. Így hirdetik az én hatalmammat. Nem veszik észre, hogy ezzel nem használnak a maguk ügyének. No jó! Tegyük fel, hogy én teszem Békésen a presbytereket és gondnokokat. Hát hol van az megírva, hogy a lelkész ne folyhasson be a választásokba? Mi botrányos dolgot követtem el? Minden adófizető tisztességes egyháztagnak választható. Melyik nem felel meg ezen kellékeknek a választottak között? Mondják, hogy a megválasztottak szociálisták. Ha szociálisták, hol van az megírva, hogy azok presbyterek nem lehetnek? Mondják őket sansculottoknak. Annál szebb, hogy nadrágjak sines és mégis megfizetik egyházi adójokat. Ki vonhatja meg tőlök a jogot, hogy presbyterek legyenek? Nos hát ha így volna is, kinek mi baja? S ki tehet róla? A bizalmat nem lehet kierőszakolni, sem a népre ráparancsolni. Feltéve, mondtam, hogy úgy van, mint állítják.

De nem úgy van. A megválasztott presbyterek egy részét teljességgel nem ismerem, másik részét egyszer-kétszer ha láttam. Nehányat közülök ismerek. Bizonyítékokat ennek megcáfolására! Bizonyítékokat arra is, hogy ki látott engem a kapun kilépni korteskedés végett? Kit hívtam be az utcáról kapacitálás végett? Kinek adtam névsort? Nem sok tanú kell, csak kettő, megbízható. Egy pár bizonyíték többet ér, mint valamennyi ujság lármája. Korteskedés igenis történt, elég botrányos, de nem az én részemről, hanem a Veritas úr pártja részéről. S ha a most folyó vizsgálat egyoldalú és irányzatos nem lesz, érdekes adatokat szerezhet be róla. Azt se hiszem, hogy egyetlen socialista lenne a megválasztottak között; nadrágja is, remélem, van mindnyájának.

A mi a „sok szabálytalanságot“ illeti, a felebbezésben ezek vannak felhozva: „a presbyterium elnöke, — tehát nem én, — előre kinyomatta a szavazó lapokat s azt nyomatta rájuk, hogy mindenki sajátkezűleg írja rá a jelöltjeit, (ez ellen én is felszólaltam még a presbyteri gyűlésen s ki is lett mondva, hogy az nem veendő figyelembe); a szavazatszedés a gondnoki szobára volt hirdetve, s a közvetlen mellette levő *gymnasiumi* gondnoki szobában eszközöltetett, hol mindig történt; a szavazatszedés idejét hetfőtől péntek estig tűzte ki a presbyterium elnöke javaslatára, s több presbyter felszólalására ugyanesak a presbyterium elnöke javaslatára három napra rövidítettet, a szavazó lapok kikorrigálása s templomi meghirdetés mellett; s hogy a harmadik nap reggelén a mintegy húsz tagból álló bizottság két részre oszolva, a szavazatok összehámozását megkezdte; továbbá, hogy a kik nem a presbyterium által nyomtatott íveket akarták használni, azok annak használatára útasítottak. Egy pont különösebben az én eljárásomat támadja meg. Kérdőre vonnak felebbezők, honnan vettem a jogot arra, hogy a szavazóktól azt kérdezzem, hogy lefizették-e a múlt évi adójokat. A ki az egyházi törvényeket ismeri, annak nem szükséges ezt a kérdőrevonást jellemezni. Különben is ezt is a presbyterium elnöke hirdettette ki a templomban káplánja által. Végül kifogásolva van, hogy a bizottság az előbb is gondnokságot viselt, de az egyházi hatóság által hivatalától felfüggesztett egyént megválasztott gondnoknak jelentette ki, holott csak a szavazatok eredményét terjesztette a presbyterium elé.

Ezek a szabálytalanságok. Ezeket meg lehet ítélni így vagy amúgy. De az tény, hogy ezekért s mindenért engem okolni s meghűrcolni nem igazság. Maga

a presbyterium elnöke is kijelentette, hogy a meg-hürcoltatást sem ő, sem a bizottság nem érdemli meg. Utoljára mégis minden az én és csupán az én nyakamba szakad.

A mi most már a felelősséget illeti, legyen nyugodtan V. úr, a mit tettem, azért nyugodtan vállalom el a felelősséget. De a mi a panáceaát illeti, a mi önöknél mindig kéznél van, mint Dr. Kecskeméti Istvánnal, Szalayval s másokkal szemben, a fegyelmi vizsgálat s az áthelyezés, — azt aligha találta el, 1. mert azt aligha érdemlem meg; 2. mert engem áthelyezni nem lehet, mert én megbélyegezve nem mennék egy egyházba sem. Itt van egy sir, abban három kedves kis gyermekem, itt van egy kis vagyonom, a miből szükség esetén, szegényesen megélek* itt van sok jó barátom. Nekem már Békés a hazám, itt legjobban itthon vagyok, akár leszek ref. lelkész, akár nem. Itt minden körülmények között munkálkodni is fogok. Istennek hála, most vagyok a legmunkaképesebb korban. Ezekben sem Veritas úr, sem semmiféle egyházi hatalom engem nem korlátozhat.

A mi végül az én belmissionáriuskodásomat, általában működésemet illeti, V. úr annak megítélésére kétségkívül legilletékesebb. Ön nem bámulja az én belmissionáriuskodásomat. Majd bámulom hát én az Önökét. Önöknek nincsenek is baptistáik, szociálistáik! Úgy látom azonban, hogy rajtam kívül más nem mindenki bámulja az önök munkálkodását sem. Egyik másik főispán, vezérember, nem valami hízogóleg szólott az önök munkálkodásáról sem. Azok soknak találják a szociálistákat, nagynak a vallástalanságot, erkölcsi súlyedést. Gondoljon a h.-m.-vásárhelyi lapok leckéire is s a Pesti Hirlap ama nyilatkozatára: „nekünk egy fél-ázsiai úri társadalmunk van.“ Ez meg az önök missiója. V. úr magát megkülönböztetve mi tőlünk azok közé s rozza kik „vallásukat, egyházukat szeretik s annak felvirágoztatását szívükön hordják.“ Láttunk már ilyen jó vallásos egyéneket, de vallásosságuknak bizonyítékait gyümölcseit nem mindig láttuk. Hát mi nem hirdetjük magunkról ezeket, hanem dolgozunk, szóval, tollal és áldozunk a zsebünkben.** Csak szidjanak. Tudjuk mi,

* Ehez elvitázhatatlan joga van. V.

** Ezt mi is úgy szoktuk tenni, ha nem hánytorgatjuk is. Egyébiránt nekünk az ön személyiségével édes Tiszteletes úr, csak annyiban van dolgunk, a mennyiben az a békési ev. ref. egyház békéjével áll összefüggésben s így minden jó református embert szomorúan érdekelhet. A honnan nagyon sajnáljuk, hogy ilyen epés választ tett közzé. Mi csak rámutattunk azokra a közleményekre, melyek a békési ev. ref. egyházzal az ön személyiségével kapcsolatosan két politikai lapban megjelentek s levontuk a konsequentíát. Jobb lett volna hát azoknak a lapoknak a közleményeit higgadtan megcáfolni. Mi azután szíves-örömezt rektifikáltunk volna. De ön hallgatott s midőn általunk is provokálva lett: akkor méregbe mártott tollal megírja ezt a cikket, mely mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy eloszlassa azon régi sejtelmünket — a mi már sokaknak meggyőződése — hogy t. i. ön egy szerencsétlen vérmérsékletű s összeférhetetlen ember. Pedig ez nagy baj ám s hogy nemesak mi debreceniek és békésiek gondolkozunk így, ime ide írom azokat a szavakat, melyeket a „Dunántúli Prot. Lap“ legközelebbi számában egy buzgó világi férfiú tollából olvastunk: „Nyilvánvaló dolog, hogy ha a világiaknak a lelkészt, az egyházat legjobb erejökkel támogatniok kell a küzdelemben, méltán megvárhatják, hogy ennek okozója legkevésbé legyen a lelkész. Csak úgy kerülhet ebből ki győzedelmesen, ha magát mindig egyházi férfiúhoz illő méltósággal és szeretettel párosult tapintattal viselendő s nem hogy szítaná a tüzet, hanem a hol szükséges, szelidségével siet oltására a háborgó elemek gyújtotta, magosan csapkodó lángoknak“. Szép szavak ezek s mert úgy látszik ön nem ezt az igazságot vallja: nagy sajnálatunkra kénytelenek vagyunk az előbbi cikkben megjelölt expedienst az áthelyezést, mint ultima ratiót, most is szükségképpen ajánlani. Veritas.

hogy olesó bért ad ezért a világ. Nem az önök elismeréséért dolgozunk.

Kecskeméti Ferenc,
békési ref. lelkész.

Törvényjavaslat

a lelkészi jövedelem kiegészítéséről.*

1. §. A latin, görög és örmény szert. kath. lelkészek jövedelmének (kongruájának) kiegészítése jelenleg rendezés alatt lévén, míg ezen rendezés be nem következik, a legszűkebb anyagi viszonyok között levő ezen lelkészek jövedelmének ideiglenes kiegészítésére a törvényhozás az államköltségvetésben megfelelő külön összeget fog felvenni.

2. §. A törvényesen bevett többi vallásfelekezett 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 800, illetőleg 400 forintra egészített ki és a kormány ezen határozat végrehajtására a jelen törvényben megállapított módon és időben utasíttatik.

Az új lelkészi állások jövedelme csak akkor egészített ki évi 800, illetőleg 400 forintra, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter az új lelkészi állás szervezését az illető felekezett előterjesztése alapján indokoltan tartja.

3. §. A 2. §-ban meghatározott jövedelmi kiegészítés igénybe vétele végett a lelkészek illetékes felekezeti főhatóságuk, illetőleg hitközségi elöljáróságuk útján a szükséges adatok bemutatása mellett a jelen törvénynek hatálybalépésétől egy éven belül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhatnak.

Az 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített oly lelkészi állás, mely ezen egy év alatt be nem jelentett, jövedelmi kiegészítésben nem részesíthető, kivéve azt az esetet, a midőn a bejelentés azért nem történt meg, mert a tényleg alkalmazott lelkész a 4. §-ban előírt képesítéssel nem bírván, 800 frtig terjedő jövedelmi kiegészítésre igényt nem tarthatott és jövedelme az öt megillető 400 frtot meghaladta.

A lelkészi jövedelmek kimutatása végett már eddig beszolgáltatott adatok annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben azokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadhatóknak találja.

4. §. Jövedelmének 800 forintra való kiegészítésére csak azon lelkésznek van igénye, a ki igazolja azt, hogy az illető hittudományt valamely hittani intézetben a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magán uton legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézeten vizsgát tett, továbbá hitfelekezete részéről szabályszerű lelkészi képesítést nyert.

5. §. A 4. §-ban körülírt minősítést nem igazoló lelkész jövedelme csak 400 frtig egészített ki.

Ha azonban ily lelkész az említett minősítést később igazolja, az igazolás napjától számítva jövedelme 800 forintig fokozatosan kiegészíttetni.

Azon körülmény, hogy valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás birtokosa 800 vagy 400 forintig élvezett-e jövedelmi kiegészítést, az utódra nézve figyelembe nem vehető; e tekintetben mindenkor a 4. §-ban körülírt minősítés lesz irányadó.

6. §. Ugy a 800, mint a 400 forintig terjedő jöve-

* A magyar országgyűlés képviselőházának f. hó 7. tartott ülésében benyújtotta Wlassics Gyula dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter.

delmi kiegészítésre csak olyan lelkész bír igényvel, a ki magyar állampolgárságát igazolja.

7. §. Nem részesülhet jövedelmi kiegészítésben és ha részesült, azt elveszti azoly lelkész, a ki:

a) jogerős büntetőbíróági ítélettel hivatalvesztésre szóló mellékbüntetéssel sújtott, a büntetőbíróági ítéletnek jogerőre emelkedésétől kezdve a hivatalvesztés időtartama alatt;

b) a ki állásához nem méltó súlyos erkölcsi vétséget követ el, vagy államellenes magatartást tanusít és e miatt büntetőbíróági ítélettel vagy fegyelmi uton elmarasztalva lett, a mennyiben a büntetőbíróági szabadságvesztés büntetésre ítélte, a szabadságvesztés büntetésének tartama alatt és a büntetés kiállításától egyébként a büntetőbíróági ítélet vagy fegyelmi határozat jogerőre emelkedésének illetőleg a 9. §-ban említett miniszteri határozat keltének napjától számított 3 évig.

Ha pedig a jelen §-nak b) pontjához képest már elmarasztalt lelkész, az ott említett 3 év alatt vagy azután ezen b) pontban említett erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt büntetőbíróági ítélettel vagy fegyelmi határozattal újból elmarasztalva lett, a jövedelmi kiegészítést a jelen szakasz harmadik bekezdésében megjelölt időponttól kezdve személyére nézve végleg elveszti.

Mi tekintendő államellenesnek: azt az 1893: XXVI. t.-cz. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

8. §. Ha jövedelmi kiegészítésért a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez illetékes hatósága útján oly lelkész folyamodik, a ki ellen a 7. §-nak b) pontjához képest erkölcsi vétség, vagy államellenes magatartás miatt kifogás emelhető, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot, ha ez fegyelmi uton még nem határozott, a fegyelmi eljárás megindítására szólítja fel és ily esetben csakis az eljárás befejezése és az eredménynek hozzá történt bejelentése után intézkedik a jövedelmi kiegészítés megadása vagy megtagadása iránt.

9. §. Ha kiegészített jövedelemmel bíró lelkész ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter előtt erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltek, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot a fegyelmi eljárás megindítására felszólítani köteles.

Ha a felekezeti hatóság a felszólítás dacára az illető lelkész ellen a fegyelmi eljárást foganatba nem tette, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felszólítás kézbesítésétől számított három hónap elteltével a kiegészítési összeg megvonása iránt határoz.

Ha a felekezeti hatóság fegyelmi határozata az illető lelkészt a panasz alapos volta dacára állásában meghagyja: a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a rendelkezésére álló adatok alapján a jövedelmi kiegészítést a 7. §. b) pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelően megvonni.

A jövedelmi kiegészítés megvonását kimondó miniszteri határozat az illetékes felekezeti hatóság fegyelmi ítéletének egyéb rendelkezéseit nem érintheti.

10. §. A lelkézi jövedelem kiegészítése az állami költségvetésben e célra felvett javadalmazás terhére 9 év alatt történik és pedig az első három év alatt fokozatosan a 2. §-ban említett összes lelkészek jövedelmének 600, illetve 300 frtra, a további 6 év alatt fokozatosan 800, illetve 400 forintra.

11. §. A jövedelmi kiegészítés megállapítása céljából a jövedelmek és kiadások bevallásánál a következő alapelvek irányadók:

I. Felszámítandó jövedelmek:

1. A földbirtok haszonbérjévedelme a haszonbéri szerződés szerint, vagy a mennyiben saját kezelés alatt állanak, a hasonminőségű földekre nézve helyben vagy a vidéken szokásos haszonbérek utolsó öt évi (1893—1897.) átlaga szerint.

A lakóház, az udvar és a kert (ez utóbbi azonban csak $1\frac{1}{2}$ (egy és fél katasztrális holdig) figyelmen kívül hagyandó.

2. A bérépületeknek és épületrészeknek az adótörvények által megállapított fentartási költségek levonása után fenmaradt tiszta jövedelme.

3. A hasznothajtó jogok és jogositványok, valamint iparüzletek, ugymint malomtartás, malommércze, halászat, fahasználat, makkoltatás, révvám stb. tiszta jövedelme a haszonbér-szerződés szerint vagy az utolsó öt évi (1893—1897.) jövedelem átlagát igazoló közhatósági okirat alapján.

4. A hívek által közvetlenül vagy a hitközségtől valamint a kegyurtól pénzben, terményekben, kézi vagy igásmunkában évenként visszatérőleg teljesített szolgáltatásokból befolyó jövedelem.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékét a helyi viszonyoknak megfelelően az utolsó öt évi (1893—1897.) átlag szerint a felekezeti hatóságok meghallgatása után a közhatósági közegek állapítják meg és az ilyképen megállapított jövedelem egyhatod ($\frac{1}{6}$) része behajtási költség címén levonandó.

Ezen rendelkezés az első rendezés alkalmával annyiban mellőzhető, a mennyiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvény hatálybalépte előtt a felekezeti hatóságok jóváhagyása mellett beszolgáltatott értékbecslési adatokat elfogadhatóknak találja.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékének megállapítása mindenkor csak tíz évre szól, ennek elmúltával újabb megállapítás eszközlendő.

5. Az avatási és temetkezési stóla-díjakból, valamint egyáltalán az egyházi cselekvényekért a jogszokás alapján követelhető díjakból (például házszentelési kolédából) befolyó jövedelem, melyet az egyházi hatóság az utolsó öt évi (1893—1897) átlag szerint állapít meg és igazol. Az esketési stóladíjak felszámítás tárgyát nem képezhetik.

6. A misestipendiumok, istentiszteleti cselekvények végzése céljából tett és egyéb alapítványok kamatjövedelme.

A jövőben ezen jövedelem csak akkor lesz beszámítható, ha a beszámítást az alapító levél nem tilalmazza.

7. A politikai község (város) házi pénztárából, az egyházmegyei vagy bármely más közalaphól kongruakiegészítés, állandó segély, lótarás vagy bármely más címen húzott jövedelem.

8. A helybeli templomvagyon (fabrica) jövedelmi többlete a mennyiben az a fennálló szabályok szerint a lelkész javadalmazására fordítandó.

II. Levonható kiadások:

1. A lelkész által élvezett jövedelmekre kirótt állami törvényhatósági, községi és egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek, továbbá a vízszabályozási költségek, valamint az országos és az egyházmegyei gyámintézeti, nyugdíj és egyéb alapok számára teljesítendő rendes évi fizetések.

2. A lelkézi jövedelmet bizonyos kötelezettség címén terhelő fizetések, úgy mint a segédlelkész (segéd-

lelkészek) ellátása, az ingatlanokra felvett kölcsönök törlesztése, a lótartási átalány és a fuvar-költség.

A segédlelkész tartásáért személyenként 250 frtnál több fel nem számítható; lótartási átalány és fuvar-költség címén 200 frtnál több le nem vonható.

3. Azon mise és istentiszteleti alapítványok jövedelme, a mely misék és istentiszteleti események elvégzését a lelkész másoknak átengedni kénytelen. Az elvégezhető misék és egyéb istentiszteleti események számát az egyházmegyei főhatóság (püspök) igazolja és állapítja meg.

Ellenben nem vonhatók le a személyi ellátás (háztartás) körébe tartozó, úgyszintén a földbirtok kezelésével járó, valamint a lelkésziségi épületek jókarban tartásából eredő kiadások.

12. §. A jövedelmek és kiadások bevallásának és igazolásának módzatait a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felekezeti hatóságok meghallgatásával rendeleti úton állapítja meg.

13. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll vallásfelekezetek által közölt adatok helyességéről a közigazgatási közegek útján is meggyőződést szerezni.

Ha a felülvizsgálat során vagy később az tűnnék ki, hogy a lelkész valamely jövedelmet tudva elhallgatott, vagy valamely nem létező kiadást tudva hamisan vallott be, az ilyen lelkész, míg azon lelkészi állásban marad, melyben a hamis bevallást tette, a jövedelmi kiegészítésre való igényt elveszti.

Ha a bevallás helyességéért felelős más hatósági személyek tudva hamis bizonylatot állítanak ki, az állami kincstár részére okozott kár magasságának megfelelő pénzbírsággal sújtandók.

A büntetés kimondása a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti, de a büntetéssel sújtott lelkész vagy más felelős hatósági személy az értesítéstől számított 30 (harminc) nap alatt a közigazgatási bíróság előtt panaszjoggal élhet.

14. §. A kiegészítés végett bejelentett lelkészi állás jövedelme, jelen törvény hatályba lépése után, a vallásfelekezet részéről a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetes hozzájárulása nélkül többé le nem szállítható és minden növekedése a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 3 hó alatt bejelentendő.

A mennyiben a jövedelmi növekedés akár a hitközségnek, akár egyeseknek önkényes tehervállalásából, akár újonnan keletkező alapítványokból ered, az állam által nyújtott jövedelmi kiegészítés nem csökkenthető.

A jövedelmi növekedés eltúlkolása a lelkészre nézve azon lelkészi állásban a jövedelmi kiegészítési igény elvesztését vonja maga után.

A jövedelmi kiegészítésre való igény elvesztése iránt a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz, de a büntetéssel sújtott lelkész az értesítéstől számított 30 (harminc) nap alatt a közigazgatási bíróság előtt panaszjoggal élhet.

15. §. Ha valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás jövedelme a felekezeti hatóságoktól és hitközségtől nem függő körülmények következtében csökken, az illetékes felekezeti hatóság a vallás- és közoktatásügyi minisztertől a jövedelmi kiegészítés felemelését kérheti.

A jövedelmi csökkenés igazolása esetén a kiegészítés felemelése meg nem tagadható, ha csak a hívek csekély száma a hitközségnek más hitközséghez való csatolását (affiliatio) indokoltta nem teszi, mely esetben a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a

felekezeti főhatóságot az illető hitközség önállóságának megszüntetésére felhívni.

A jövedelmi kiegészítés felemelése esetén a magasabb kiegészítési összeg a jövedelmi csökkenés beálltán időpontjától számítva utalványozandó.

16. §. A 2-ik §-ban említett vallásfelekezetek tartoznak 3 hó alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a kiegészített jövedelemmel bíró lelkészi álláson előforduló minden személyváltozást bejelenteni.

Ha pedig a bejelentés 3 hónap alatt meg nem történt és az újonnan alkalmazott lelkészek minősítése okmányokkal nem igazoltatik, a 4. §. értelmében magasabb minősítéssel bíró új lelkész nagyobb jövedelmi kiegészítése csak a bejelentés napjától kezdve utalványozható, ellenben, ha kisebb minősítéssel bíró felkész nyert alkalmazást, a 400 frtot meghaladó jövedelmi kiegészítésre kifizetett összeg a személyváltozás idejétől fogva visszatérítendő.

17. §. A 2-ik §-ban említett lelkészeknek az állam által a lelkészi jövedelem kiegészítésére engedélyezett összegek az egyes lelkészi állások és lelkészek felsorolásával utalványoztatnak ki.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyes felekezetek illetékes hatóságaival állapítja meg azon feltételeket, a melyek mellett a kiutalványozott összeget további eljárás céljából a felekezeti hatóság rendelkezésére bocsátja.

Ha megállapodás nem jött létre, vagy ha létrejött ugyan, de azt a felekezet megszegi, a megállapodás megszüntnek tekintendő és a kiutalványozott összegek azontul külön-külön és közvetlenül a lelkészeknek fizetnek.

18. §. A szerzetes lelkészségekre, valamint a világi lelkészi állásokon alkalmazott szerzetesekre a jelen törvény rendelkezései nem vonatkoznak.

19. §. A 2-ik §-ban említett lelkészeket a 10-ik §. szerint megillető jövedelmi kiegészítés a jelen törvény korlátai között 1899. január elsején veszi kezdetét.

20. §. Jelen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bizatnak meg.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteinkből.** A *debreceni* ref. egyház presbyteriuma f. hó 6-án tartotta a múlt évi dec. 27. és 28-án megejtett részleges tisztújítás után első közgyűlését. Ez alkalommal szokatlan számban (86) sereglettek össze az egyháztanács tagjai. Az elnöki tisztelet *Kiss Aron* püspök és *Simonffy Imre* főgondnok vitték. Huszonöt új presbyter, köztük *Komlóssy Arthur* városi főjegyző, *Veesey Imre*, *Roncsik Lajos* tanácsnokok, *Ferenczy Gyula*, dr. *Gulyás István*, *S. Szabó József* tanárok; dr. *Benedek János*, *Juhász Ignác* ügyvédek; *Szunyogh Albert* földbirtokos; *Úsrka István* és *Zong János* tanítók tették le a hivatalos esküt. A rendes presbyterek létszáma Debrecenben jelenleg az 1896-iki lélekszám (44,205) szerint 107. Általános meglepedést keltett *Kiss Aron* püspöknek azon jelentése, hogy a presbyteri állásáról lemondott *Puky Gyulát* sikerült lemondásának visszavételére bírni. *Puky Gyula* maga nyílt őszinteséggel mondotta el ügy lemondásának, mint ismételt helyfoglalásának okait és szinte példát adott, hogy minden ügyeinket

ily leplezetlen nyíltsággal kellene tárgyalnunk. Követte őt a bátor szókimondásban *Simonffy Imre* főgondnok, a ki az egyházi életüket fenyegető egyik legnagyobb bajra, a vallásos indifferentismusra mutatott rá, midőn az új presbytereket kötelességeik buzgó teljesítésére serkentette s általán az egész egyháztanácsot felhívta, hogy a *gyűléseket szorgalmasan látogassák*, nehogy az az elszomorító nembánomság ismétlődjék, mely miatt a múlt ciklusban a gyűléseket sokszor nem lehetett megtartani. Kérte továbbá a presbytereket, hogy példaadás, a hitélet ébrentartása, sőt fejlesztése végett hűségesen *látogassák a templomokat is*. A fokozott hitbuzgóságra most, amikor mindenfelől aggasztó jelenségek és bomlasztó törekvések fenyegetik az egyházat, kétségkívül felette nagy szükség van és így a főgondnok intelmei helyén és idején valók voltak. A gyűlés több apróbb házi ügyét elhallgatjuk, arról azonban jól esik bizonyosságot tennünk, hogy az áldozatkészségnek számos szép ténye volt a presbyterium előtt bejelentve. A különböző *bizottságok megválasztásánál* csak az tünt fel, hogy a szavazó listán, mely változtatás nélkül keresztül ment, némely presbyter 8—10 bizottsági tagság viselésére is kötelezve lön. A tisztségeknek ilyen összehalmozása nemcsak nem kívánatos, sőt határozottan káros. Egy-két ember nem lehet minden mindenekben és nem is hihető, hogy több mint 100 tagból álló testületben 3—4 egyén legyen csak hivatott a legkülönbözőbb tisztségek betöltésére. Nagy harcot keltett a gyűlésben a kollégium gymn. tanárkarának átírata, melyben értesíti a presbyteriumot, hogy nem kíván élni azon joggal, melyszerint képviselőt küldhet az egyháztanácsba. Ez átírat előzményei ismeretesek. Tudva van, hogy a presbyterium megmászta az 1893—94-ik évi határozatát a főiskola három tanszakától theol., jogakadémia és tanítóképezde, mint a melyekről a törvény nem szól, a képviseltetési jogot megvonta. A gymn. tanári kar épen ezen okból nem ment bele a presbyteriumba, hogy részt ne üssön a főiskola több százados történelmi egységén, amelyen alapúl a debreceni egyháznak a főgymnasiumhoz való viszonya. Mert a tételt csak úgy lehet felállítani, hogy a debreceni egyház vagy az egész kollegiumnak, tehát mind a négy tanszakának a fenntartója, vagy egyiknek se. Tertium non datur. Ha tehát a debreceni egyház a kollegium fenntartójának vallja magát, nem az említett rideg bánásmód lett volna a kötelessége, hanem a törvény idevonatkozó szakasza hiányának pótlását sürgetni a felsőbb hatóságnál s addig is fenntartani az önmaga által helyesen statuált állapotot. A törvényhozók sokszor tévednek, de az élet, a gyakorlat a tévedést kiigazítja. S ha három esztendőn keresztül törvénytíprás nélkül, nyíltan fentarhatta a presbyterium az egész kollegiumnak kebelében való képviseltetést, szeretettel mindaddig megtehetette volna, míg a törvény pótolva nem lesz. Sajnálunk lehet és kell, hogy a presbyterium több tagja a gymn. tanárkar tiszteletteljes és legvilágosabban megokolt átíratában sérelmet, sőt nyílt törvénysértést keresett s kötelességmúlást látott ott, ahol arról szó sem lehet. Természetes az ily véleményen lévők megtorlást indítványoztak. A többség azonban az átíratot egyszerűen tudomásul vette. — *A máramaros-szigeti* ev. reform. egyházközség sok érdemű főgondnokának, *Szóllósy Antal*, kir. tanácsos úrnak lemondásával megüresedett főgondnoki tisztségre, f. évi február 6-án tartott közgyűlésében, egyhangúlag *Szabó Aurél* urat, az ügyvédi kamara kiváló tehetségű alelnökét választotta meg. A buzgó és lelkes gondnok után újból ki-

tűnő főgondnokot nyert a nagy hivatású szigeti egyház, kinek, hogy odaadó munkássága nyomán áldás és előrehaladás legyen, mi is őszintén kívánjuk. Érdekesnek tartjuk felemlíteni, miként ezen egyházközségi közgyűlés azt határozta, hogy a gymnasiumi és jogi tanári karoknak egy-egy általok választandó presbyter által képviseltetést kíván biztosítani a presbyteriumban. — *As alsó-szabolcs-hajdúvidéki* ev. ref. egyházmegye időszaki tanácsa e hó 9-én a *hajdú-böszörményi* főgondnok- és presbyterválasztást megsemmisítette, mivel a Zst. 195., 197. §-ai nem voltak megtartva, vagyis a szavazók helytelenül voltak összeírva s névsoruk felszólamlás végett közszemlére kitéve nem volt, továbbá mivel a presbyterium zárórát tüzött ki s a választás vezetésével megbízott elnökség a 218. §. teljes mellőzésével — noha a kitűzött órában még mintegy 200 szavazó volt jelen — a szavazást bezárta, a mi által ezek választói joguktól elűtettek. A bíróság tagjai voltak Zsigmond Sándor esperes és Lengyel Imre gondnok elnökle alatt Puky Gyula, Pákozdy Lajos, Rázsó Gyula. — *A hajdú-nánási* népes ev. ref. egyház presbyteriuma múlt évi utolsó gyűlésében teljes egyhangúsággal kimondotta, hogy a stóla megváltását elvileg helyesli s legalább az esketési stolánál minél előbb meg is valósítja, a váltásdíj összegét azonban csak akkor fogja megállapítani, ha 1898. költségvetésének letárgyalása után az egyház anyagi helyzetéről tiszta képet nyerend. Majd, miután a költségvetés letárgyalásával kitünt, hogy az egyház pár forint híján *ötezer forintnyi fedezeti többlettel* rendelkezik, a politikai animositás hatalmába kerítette s oda terelte a dolgot, hogy az egyháztanács (igaz, hogy jelentéktelen szavazattöbbséggel) nemrég tartott gyűlésében, tulajdon határozatára ügyet sem vetvén, a kérdést a napirendről levette, nemcsak sőt elhatározta, hogy ez a tárgy újból mindaddig elő sem vehető, (!?) míg a kormány az egyházipolitikai törvényjavaslatok által okozott állítólagos fizetés-csonkításért lelkészeiknek, illetőleg a nánási egyháznak kárpótlást nem nyújt. (S ha véletlenül sohasem találna nyújtani? Quid tunc? Szerk.) — *A balmas-újvárosi lelkészi állásra* pályáztak 20-an. Kijelöltettek 19-en. És pedig 1. Nagy Lajos nagyfalui, 2. Sörös János t. polgári, 3. Doma Gyula fugyú, 4. Bakóci János, h.-böszörményi, 5. Illyés Endre m.-berényi, 6. Sólyom Lajos, 7. Lévai Mihály j.-hodosi, 8. Kovács Ferenc, 9. Márton Gyula mihálydii, 10. F. Varga Lajos majtisi, 11. Fogarasi Bálint radna-lippai, 12. Thuri Sándor borsod-gesztzi, 13. Kazai Gyula gyűgyei, 14. Karácsony Imre k.-nagy-révi, 15. Csapó Péter téglási, 16. Tereh Gyula h.-m.-vásárhelyi, 17. Szabó István bihar-gesztzi, 18. Szöllősi Antal szent-erzsébeti, 19. Biber József esztári lelkészek. Az egyháztanács f. hó 3-án választotta meg a lelkészhallgató küldöttség tagjait. Meg akarják hallgatni Biber Józsefet, Illyés Endrét, Csapó Pétert és Kovács Ferenc főiskolai helyettes tanárt. A választás márc. 6-án lesz. — *A felső-szabolcsi* egyházmegye több egyházában felolvasásokat rendeznek és tartanak a tél folyamában. Most különösen nagy szükség van az ily felolvasásokra, hol a nép kellő felvilágosítást nyerjen a különféle társadalmi kérdésekről. Ily helyeken az u. n. szociális zavargások nem találnak alkalmas talajra. *Búj községben* vasárnaponként az iskolában tart a lelkész előadásokat, felolvasásokat az egyházi és polgári életre tartozó dolgokról. A tavalyi felolvasások eredményeként megalakította a községi hitelszövetkezetet, mely áldásosan működik a kisbirtokosok szükségletének kielé-

gitése által. — A *gávai* szolgabíróság területén alakult népnevelési egyesület január 27-én tartotta segélyosztó közgyűlését, hol a buzgó ifjú papok és tanítókból alakult énekkar hazafias énekkel kezdte és végezte, Szikszai András ibrányi lelkész elnöklete alatt s Andrács Kálmán bűji lelkész felolvasást tartott a socialistausról, melynek a megyei hivatalos lapban való közlését elhatározták.

— **Apró hírek.** *Dóci Imre*, főgymn. igazgató a közokt. miniszter megbízásából f. hó 6-tól—10-éig látogatta meg a mezőtúri ev. ref. főgymnáziumot, hogy ott a classikus nyelvek és a görögpótló tárgyak tanítását megfigyelje s észleleteit a miniszteriummal közölje. Értesülésünk szerint a kiváló tanférfiu a látottak és tapasztaltak felett meglepedésének adott kifejezést. — **Sinka Sándort**, a debreczeni ev. ref. főgymnázium jeles tanárát a debreczeni ev. ref. egyházmegye világi aljegyzőjévé választotta. — **A beregi ev. ref. egyházmegye** főjegyzőjévé szavazattöbbséggel *Simon Andor* tarpai lelkészt választották meg. — **Szabolcs-várme gyének** egy szolgabírói járásában történt a következő *fura* dolog. Ezelőtt 10—12 évvel alakult egy iskolai segélyosztó egyesület, felekezetenélküli címmel és jelleggel s e című alapszabályait a miniszterium is megerősítette. Természetesen, abban az időben még a *felekezetenélküli* címnek nem tulajdonított senki legkisebb értelmet sem. Most pedig a két kath. felekezet papjai és tanítói kiváltak az egyesületből, azon okon, mert ők *felekezet nélküli* egyesületnek nem lehetnek tagjai. — **Debreczeni főiskolánk** theologiai akadémiáján *Tóth Sámuel* gyöngéledő egészségére tekintettel, a most beállott félre helyettesítését kérte. A symbolikát *Csiky Lajos*, az apologátiát dr. *Erdős József* fogják helyette tanítani. Adja Isten, hogy érdemes tanártársunk nyerje vissza teljes jó egészségét.

— **Eljárás az anyakönyvi utólagos bejegyzések, főleg pedig a törvényesítések körül.** A mint azt a lelkészek tudják — mindez a régebbi időben igen könnyen, sőt merjük állítani: igen czélszerűen mehetett végbe s baj belőle elvéve — nagyon ritkán származott. Vadházasságban élt például egy nő egy férfival? S e viszonyból gyermekek születtek? A mint a törvényes házasságra lépés megtörtént: a szülők — rendes szokás szerént, — két tanú kíséretében a templomból *egyenest* jöttek a lelkészi hivatalba s ott a férfiú először is kijelentvén azt, hogy a szóban forgó s most törvényesíteni kívánt gyermeket az ő saját ágyékából származottaknak elismeri, — s azután a két tanú bizonyosságot tevén arról, a miről főleg kisebb egyházakban magának a lelképásztornak is rendesen biztos tudomása volt, hogy t. i. a szülők szóbanforgó gyermekek születésekor *szabad* állapotban éltek: a törvényesítés minden hosszabb teketória nélkül e kijelentésre az utó-házasság folytán megtörtént s azt a lelképásztor az illető tanúk megnevezése s saját nevének alájegyzésével az anyakönyv „Észrevétel“ című rovatába bevezette. Igen böles s a régi praktikus érzékére valló, lehetőleg biztos eljárás volt ez. De hát jött a vallás és közoktatásügyi miniszter 1893. május 26-kán 17.143. szám alatt kibocsátott rendelete, mely a lelkészeknek az illető felsőbb egyházi illetve politikai hatóságok előzetes intézkedése nélkül az anyakönyvekben minden utólagos bejegyzést vagy változtatást megtiltván: ezzel a gyermekek törvényesítése annyira meg lett nehezítve, hogy ma már sok szüle inkább nem is kívánja törvénytelen ágyból származott gyermekeinek törvényesítését, sem mint kitegye magát a szolgabírói s előjárósági nyilvános kihallgatásnak s

annak a hosszas procedúrának, mely után lehetséges csak a törvényesítés. Mi, a kik e sorokat írjuk, az ilyen törvényesítést kivétel nélkül mindig teljesen *díjmentesen* szoktuk eszközölni; ingyen írjuk meg a kérelmet; ingyen adjuk ki az anyakönyvi okiratokat stb. s *mégis nem egyszer megtörtént már, hogy az utólag egybekelt szülők teljességgel nem voltak rávehetőek arra, hogy a szolgabíró és előjáróság előtt kihallgatásra jelentkezzenek s így a gyermekek az utóházasság után is maradnak törvényteleneknek.* Ez nem jól van így. S szerén-tünk felettébb szükséges volna az, hogy felsőbb egyházi hatóságaink haladéktalanul lépéseket tennének arra, hogy fent hivatolt s felette impracticus miniszteri rendelet azonnal és annyival inkább hatályon kívül helyeztessék, mert a törvényesítés ma már a polgári anyakönyvekben is sokkal könnyebben eszközölhető. Ez a dolog nemcsak egyházi, de állami, társadalmi érdekeket is érint s az efféle ügyekben az *eljárást nem nehezíteni, de minél könnyebbé és kényelmesebbé tenni:* ez a helyes ez a böles politika! A miniszter pedig igen jól tenné, ha hasonló esetekben, mielőtt egy-egy ilyen rendeletet kibocsát: szellemi instructiókért azokhoz az autonomikus egyházi felsőbb hatóságokhoz fordúlna; annyival inkább, mert azok a régi anyakönyvek elvégre még is csak az egyházi s volt azokra gond, hogy azok hitelesen vezettesenek. És ha a miniszter nem így jár el? *Egyházi hatóságainkra vár a kötelesség, őt esetről-esetre informálni s az efféle káros rendeletek megjelenését a törvény és köteles tisztelet határain belül tőlök telhetőleg meggátolni.*

— **Főiskolánk akad. tanszakain** a második félév f. hó 9. d. e. 9 órakor akad. igazgató, s a kari dékánok és szép számú ifjuság jelenlétében a szokásos törvényolvasással, 1897. akad. pályázataink eredményének, az 1898-ra kitűzött pályakérdéseknek közzétételével és Sass Béla akad. igazgató alkalmi beszédével nyílt meg. A jutalmazott pályaművek szerzői: Tomka Károly 4. th. K. Kiss József 2. jh., Kun Béla 2. jh., Kopecek József 2. jh., Acsay Lajos 1. th., Fél Boldizsár 4. jh.

— **Iskolahiány Debreczenben.** Valósággal megdöbbentő adatokat tárt fel Debreczen város népnevelési ügyi bizottságának nemrég tartott ülésén *Roncsik Lajos* városi kulturatanácsos arról a sok hiányról, melyben a magyar közművelődés egyik gócpontjának tartott fényes Debreczenben a népoktatás leledzik. *Roncsik* tanácsos előterjesztése kimutatja, hogy Debreczen város határain az ismétlődő iskolások nélkül is 7641 tanköteles van s ezek közül csak 6328 jár iskolába, 1313 (20%) pedig elkerüli az iskolát, vagy kiszorul abból. A törvényes létszámot véve alapul, az 1313 iskolába nem járó gyermekek befogadására még 17 tanterem kellene: 12 a reformátusoknál, 3 a katolikusoknál és 2 az izraelitáknál. Ha pedig a meglévő 70 tantermet is (47 ref., 11 róm. kath., 9 izr., 3 ág. ev.) meg akarjuk szabadítani a soknál tápasztható botrányos túlszűfolttságtól, a fentebb említett tizenheten kívül még kilencz újabb tanteremre van szükség. A belső területeken is kevés ugyan az iskola, a külterületek pedig a Macsot, Ohatot és a Pallagot kivéve, teljesen iskola nélkül szűkölködnek. Addig is, míg gyökeresebben orvosolhatjuk a bajt, a tanácsnoki jelentés Ebess, Szepes és Ondód puszták részére, tekintettel az ottani tanyák egymástól való nagy távolságára, egy *vándor-tanítói állomás* rendszeresítését, a Bánkon pedig egy *községi tanyai iskola* építését javasolja, amit azzal a nyomós számadattal indokol, hogy Bánkon,

Fancsikán, Paczon, Vekerén, Halápon és Nagy-Cserén 409 tanköteletet irtak össze. Hogy mennyire áhítók a nép az iskoláztatás után, igazolja a bányai zugiskola, melyet a közigazg. bizottság nem rég záratott be. Egy frtos tandíj mellett is 50—60 gyermek látogatta a bányai kosta iskoláját. A bizottság ezt az előterjesztést elfogadta s ebben az irányban tesz javaslatot a tanácsnak. E szomorú jelentéshez két megjegyzésünk van. Az egyik, hogy a nem iskolázó tankötelesek nagy száma valóságos szegény a nagy, gazdag és műveltek ismert Debreczenre s a teljesen műveletlen nép legbiztosabb példája a szocializmusnak; képtelen állapot, hogy Debreczen közönsége mennyire elhanyagolja kulturális tekintetben azoknak a pusztáknak lakosságát, melyek jólétének leggazdagabb forrásai s ily helyeken többet tettek eddig az oktan állapotok, mint a tanyai cselédgyermek érdekében. De nem kisebb szegény az a kezdetleges állapot és túlszűfoaltság sem, melyben egyik-másik belső iskolahelyiségünk dísztelenkedik. A másik megjegyzésünk az, hogy e szomorú jelentésben is van vizsgálat: az, hogy most már teljesen fölismerjük az illetékes körök évtizedek mulasztásait; felismerték, egyenes lélekkel be is vallják és bizonyára hozzá is látnak a gyors és gyökeres segítséhez. Gazdagon fog mindnyájunk számára kamatozni az így hozott áldozat. Annyi bizonyos, hogy az a bezárt bányai zugiskola jobb volt, mint semmi iskola, mert a gyermekek legalább írni, olvasni s a számolás elemeiben forgolódni megtanultak.

— **A róm. kath. papfogalma.** A modern katholicizmusnak egyik sajátos ismertető jele a papságnak klerikális szónoktől és írótól üzött szertelen dicsőítése. Lagrange francia püspöknek „Jézus kijelentése az ifjuságnak” című művében, melyet Olaszországban is egyházi jóváhagyás mellett terjesztenek, van egy szakasz, amely ezt a címet viseli: „Jézus Krisztus állandó jelenléte a földön. A megtestesülés és megváltás folytatása az egyház közvetítésével.” Ez a fejezet tárgyalja a papnak a fogalmát s a többek közt ezeket mondja: „Így tehát kedves gyermekeim, a pap kétségtelenül, ember, de olyan ember, ki isteni teljhatalommal, magának, Jézus Krisztusnak teljhatalmával van felruházva. Egy pap a maga hivatalában második Jézus Krisztus. Ő az az organum, a mely által Jézus Krisztus hat és működik. Tanítja Jézus Krisztus igazságát, közli az ő isteni kegyelmét, szóval ő a földön folyton jelenvaló Jézus Krisztus. Így kell tekintenetek egy keresztyén papot, különben félreismernétek. A papi karakter valami természetfölötti és isteni vonást kölcsönöz az embernek, bárki is különben s bárminők legyenek is származása, személyes tulajdonságai és élete. Akármilyen is a pap mint ember, mint papnak olyan hatalma van, mely őt minden emberi hatalomnak fölibe emeli. Mikor egy pap mellettetek elmegy, mindig Jézus megy el; úgy köszöntétek, mintha Jézus Krisztust köszöntétek.” Természetesen ehhez nem igen illik az a csekély tisztelet, melyben a papok, gyakran éppen róm. kath. országokban részesülnek. Nagyon sokan vannak s nem mindnyájan tudják ügyesen játszani a nekik szánt szerepet. Mindenesetre érdekes, hogy e fajta nyilatkozatok Krisztus csodatévő helytartójának dicsőítését egyszerűen átruházzák a róm. világegyház összes papságára. (Chr. W.)

— **Ultramontán előzékenység.** Heteyeknek, az új pécsi püspöknek a beigtatása alkalmával történt, hogy a protestáns egyház képviselői is tisztelegni kívántak.

A képviselőket azonban a püspök tudta nélkül 23-ik helyre helyezték, mert hát így dukál az a katolikus eretneknek. Természetes, hogy a protestáns egyház képviselői ezt az igazi keresztyén türelemből és szeretetből fakadt előzékenységet megértették s a tisztelegésről elmaradtak.

— **A Tóth Sámuel alapra** a legutolsó kimutatás óta beküldték adományait: mezőtúri népbank 5 frt, a gyomai egyház 10 frt, Kiss Elek Nagyváradról 1 frt, Nagy Lajos lelkész Nagyfaluból 1 frt 50 kr; a kötegyáni egyház 5 frt, a nádudvari egyház és lelkész 6 frt, a bősörményi egyház és gyűjtése 32 frt, a vaádi egyház 50 kr, a mezőtúri egyház 5 frt, a hosszúmezői egyház és lelkész 1 frt 50 kr; a békés-sámsoni egyház 50 kr, a karászi egyház 50 kr, a solti egyházmegye s Baksay Sándor esperes 12 frt, összesen 80 frt. Az eddigi gyűjtés eredménye 1250 frt 89 kr. — A gyűjtés folyamatban lesz az ez évi tavaszi egyházkerületi gyűlésig. — Szívesen s tisztelettel kérem azokat, kik még e célra gyűjtőívet kaptak, hogy a gyűjtőívvel vagy anélkül, az esetleg begyűlt vagy aláírt összeget hozzám juttatni kegyeskedjenek. — Zsigmond Sándor.

— **Irodalmi jelentés.** Midőn 1889-ben megjelent: „A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben” című munkám I. füzeté, a következő évben előfizetést hirdettem a második füzetre is, de csak 25 frt 50 kr. gyűlt be arra, a nyomtatás azonban megkezdődött, de mikor a füzet fele ki volt nyomva, félbeszakadt a tovább nyomtatás előfizetők hiánya miatt. 1895. márc. 2-án küldött boldog emlékü báró Radák Ádám úr 50 forint segédelmet, de ezzel csak a nyomdász addigi munkájának díja lett kiegyenlítve. Az első füzet kiállításai költségeit véve irányadóul, mely 156 frtot tett, még szükséges a második füzet nyomtatási költségeihez 80 frt és 50 kr. Hogy ne heverne még tovább is a már félig kinyomva levő füzet, hanem lenne befejezve s lenne átadható rendeltetésének s a kik különösen már évekkal ezelőtt előfizettek, kaphatnák kezeikbe a második füzetet is: bátorkodom mély tisztelettel felkérni egyházunk hithű tagjait, hogy kegyeskedjenek becses pártfogásukba venni ez ügyet s méltóztassanak előfizetéseik által lehetővé tenni ezen II-ik füzet megjelenését. Az első füzet előbeszédét Balogh Ferenc hittanár írta, a második füzethez dr. Heiszler József írt előbeszédet. Az első füzet ára 80 kr, ezen II-ik füzet előfizetési ára is 80 kr. Ezen becses Lap tisztelt olvasóit is a legmélyebb tisztelettel felkérem, hogy méltóztassanak előfizetéseik által a 200 év előtti nagy üldözés hitbajnokainak s vértanúinak közöttünk szellemileg való megjelenését eszközölni! Kitünő tisztelettel vagyok Szapáryfalván, február 4-én 1898. *Rác Károly* ev. ref. lelképásztor.

— **A nazarénusok kérelmei.** A nazarénusok a maguk részére reformálni szeretnék hadseregünket. Az összes hazai nazarénusok ugyanis kérvényt intéztek a honvédelmi miniszteriumhoz, melyben a következőket kérik: 1. Mentessenek fel a nazarénusok a fegyver használata alól. — 2. Töröltessék el a katonaságnál az a szokás, hogy az imára való vezényléskor a legénység letérdepelni tartozik. — 3. Mentessenek fel a nazarénusok a katonai eskü kötelezettsége alól. — 4. A nazarénusok ne kényszeríttessenek a többi felekezetbeli katonákkal együtt templomba járni. A nazarénusok kérelmüket Máté evangéliumára alapítják.

— **Halálozás.** A hajdu-nánási hat osztályu ev. ref. gymnázium egyik lelkes ifju tanára: *Rumpf Frigyes* — mint velünk a tanári kar gyászjelentése tudatja —

életének 32., tanári működésének 4. évében folyó hó 7-én Uj-Verbászon elhunyt. Temetése ugyanott folyó hó 8-án ment végbe. A híven betöltött munkaköréből oly időelőtt kiragadott derék tanférfiu emlékezeté legyen áldott!

— **A közlendők halmaza** s az írók rokonságában bekövetkezett gyászeset miatt — a — r-nak „A katolikus autonomiáról” és dr. *Bartha* Bélának „Az egyházi adóreformról” szóló cikkeit jövő számunkban folytatjuk.

— **A kiadóhivatal** mult számbeli üzenete némi félreértésre adott okot, mert többen azt magyarázták ki belőle, hogy mi talán csak azoknak vagyunk hajlandók a lapot küldeni, a kik tényleg *előre* fizetnek; holott mindazoknak szívesen küldjük, kik ha előre nem fizethetnek is de utólagos fizetésre hajlandók. Jól ösmerjük ref. lelkészeink helyzetét s a mostani gazdasági év nyomoruságát s tudjuk azt, hogy pár hónapi késedelem miatt lelkészeinket a „Debreczeni Protestáns Lap”-tól megfosztani nem szabad. De mivel a lapnak nemcsak szellemi, hanem üzleti része is van, kérjük az érdekelteknek levelező lapon beküldhető szíves értesítését, hogy mikor szándékoznak az utófizetést beküldeni.

Szerkesztői és kiadóhivatali üzenetek.

Sz—ó I—e urnak *F.L.* A levelében kifejezett őszinte rokonszenvet igen köszönjük. A lap küldése kedves kötelesség. Bizony a szabolesi egyházakból még sok nem foganatosította a közös akarattal hozott határozatot. — *Sz i A—s Ź ny.* Leveledet igen köszönöm. Nagyon érdekes, igaz és jellemző dolgokat írtál. — *Bélteky Lajos* urnak *Pocsaj.* A hiányzó számok elküldése iránt intézkedtünk. Csakis a póstai szállítás közben veszhettek el, mert expediciónk most mintaszerű. — *Zöld Źzsef* urnak *Resicza.* A b. levelezőlapján írtakat tudomásul vesszük és kívánságát szívesen teljesítjük. A lapot különben eddig is küldtük. — *Mindazok*, kik a kiadóhivatalhoz fizetési haladéért fordultak, szíveskedjenek a dolgot kedvezőleg elintéztetnek tekinteni.

TARTALOMJEGYZÉK: A magyar református lelkész sociális helyzete. Eröss Lajos. — A középiskolai tanárok gyűlése után. Zsigmond Sándor. — Történeti korrajzok az egyetemes magyar református egyház életéből, — unió s a zsinati törvények Erdélyben. Somódi István. — **Közéletünk:** Békés veszedelme. Kecskeméti Ferenc. — Törvényjavaslat a lelkészi jövedelem kiegészítéséről. — **Külföldiek.** — Pályázatok. — Hirdetések.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat

A dunántúli ev. reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* üreseedésbe jött **Rajz és rajzoló geometriai tanszékre.**

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó, vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgyesoportositás szerint heti 20 óra számig eltanítani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 ízben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, a melynél a más intézetben

rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíttatnak, megjegyezve, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhivatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat igazoló bizonyítványaikkal együtt 1898. évi március 1-ig küldjék be főtiszt. mélt. Antal Gábor püspök urhoz R. Komáromba.

Csak ev. ref. vallásu egyének vétetnek figyelembe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1898. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanárul, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevelét egy év alatt megszerezni s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1898. jan. 20.

Darányi Ignács,
főisk. világi gondnok.

Csike Lajos,
főisk. egyházi gondnok.

Pályázat.

A *debreceni ev. ref. kollégium főgymnasiumában* a **magyar és német nyelv** tanításával összekötött rendes tanári állásra pályázat hirdettetik. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, kiknek a magyar és német nyelvi tanszakra szóló középiskolai tanári képesítéssök van.

A tanszék évi javadalmazása eleintén 1200 frt alapfizetés, 400 frt lakbér és öt évenként öt ízben emelkedő 100 frt korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött szolgálati évek is beszámíttatnak; később azonban az alapfizetés a szolgálati évek és a tanári pályán szerzett érdemhez képest 1400 frtra, sőt amennyiben a tanintézetben a tanári javadalmazásnak később megvalósítandó fokozatai is egyházkerületileg megvanak állapítva 1600, 1800 frtra, végül pedig az ötödéves korpótlék 200 frtra emelkedhetik.

A megválasztandó tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésökre és eddigi szolgálatukra vonatkozó okmányokkal felszerelt kérvényöket f. évi ápril hó 1-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják be. A tanszék betöltése a tavaszi egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával f. évi aug. hó végén tartozik elfoglalni.

Debreczen, 1898. február 1.

Kiss Áron.
püspök.